

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань 07 Управління та адміністрування
спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та
страхування
освітня програма Банківський бізнес

Форма навчання: Денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Операції банків з цінними паперами»

(назва теми)

здобувача Кириченка Віктора Руслановича

(Прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис здобувача)

Науковий керівник:

доктор екон. наук, професор

професор кафедри банківської справи та страхування

_____ Примостка Л.О.

(підпис)

(Прізвище, ініціали)

Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:

доктор економічних наук, професор

_____ (підпис)

Примостка Л.О.

Київ 2024

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 58 сторінок, 3 таблиці, 8 рисунків, перелік джерел посилання з 39 найменувань та 2 додатки.

«Операції банків з цінними паперами»

Об'єктом дослідження є діяльність банків, пов'язана з проведенням банківських операцій з цінними паперами.

Предметом дослідження є теоретичні положення та практичні питання здійснення та аналізу операцій банків з цінними паперами на фондовому ринку.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи є обґрунтування теоретичних основ функціонування банків на ринку цінних паперів, аналітичний огляд основних операцій та фінансових інструментів банків на фондовому ринку для розробки перспективних шляхів вирішення існуючих проблем.

Відповідно до мети, поставлено такі завдання для вирішення:

- дослідити теоретичні засади та обґрунтувати класифікацію банківських операцій з цінними паперами.
- проаналізувати обсяги та структуру операцій банків з цінними паперами
- здійснити аналіз стану та описати сучасні тенденції розвитку банківських операцій з цінними паперами в Україні.
- розкрити проблеми та перспективи розвитку операцій банків з цінними паперами.

Практичне значення отриманих результатів є використання результатів дипломної роботи для вдосконалення теоретичних аспектів дослідження банківських операцій з цінними паперами та подальшого застосування їх для практичного розвитку діяльності банків на фондовому ринку.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: цінні папери, банки, інвестиційна діяльність, інвестиційний портфель, ринок цінних паперів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ.....	7
1.1 Функції та роль цінних паперів на фондового ринку у банківській системі.....	7
1.2 Поняття, види та класифікація операцій банків з цінними паперами. .	17
1.3 Практика регулювання банківських операцій з цінними паперами.	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УКРАЇНІ	29
2.1 Особливості та тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні	29
2.2 Аналіз обсягів та структури операцій банків з цінними паперами	32
2.3 Проблеми та перспективи розвитку банківських операцій з цінними паперами.....	48
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Банківські системи відіграють важливу роль в економіці всіх країн світу. Вони збирають і розподіляють кошти фізичних та юридичних осіб, залучають депозити та виконують макроекономічні функції, такі як кредитні операції, брокерська, інвестиційна та інші види діяльності.

Сучасна економіка кожної країни завжди надавала великого значення розвитку банківського сектору та всім видам банківської діяльності. Оскільки більшість банків є глобальними фінансовими інститутами та активними учасниками ринку цінних паперів, розвиток потенціалу операцій на ринку цінних паперів підвищує прибутковість ринку та банків.

Наразі банки є основними та найактивнішими учасниками українського ринку цінних паперів та формують його інфраструктуру. Згідно з чинним законодавством, банки можуть займатися різними видами діяльності, включаючи випуск акцій, депозитних сертифікатів, облігацій та інших видів цінних паперів. Вони також можуть виступати інвесторами на фондовому ринку, наприклад, купуючи цінні папери. Крім того, банки можуть здійснювати різноманітну брокерську діяльність на ринку цінних паперів і брати участь у постійному розвитку ринкових подій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато дослідників присвятили свої роботи вивченню операцій з цінними паперами комерційних банків, а також теоретичному та практичному здійсненню цих операцій. Серед них можна відзначити такі основні постаті та їх праці: Р. Мертон, М. Савлук, О. Борисенко, С. Циганов та інші.

Ці дослідження присвячені в основному розвитку операцій банків з цінними паперами в Україні. У працях науковців розкриваються проблеми диспропорцій на фондовому ринку через обертання на ньому лише державних цінних паперів, покупцями, яких є саме банки.

Дана дипломна робота присвячена дослідженню операцій банків на

ринку цінних паперів, їх проблем та перспектив розвитку на фондовому ринку.

Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних основ функціонування банків на ринку цінних паперів, аналітичний огляд основних операцій та фінансових інструментів банків на фондовому ринку для розробки перспективних шляхів вирішення існуючих проблем.

Відповідно до мети, поставлено такі завдання для вирішення:

- Дослідити теоретичні засади банківських операцій з цінними паперами.
- Обґрунтувати класифікацію операцій банків з цінними паперами.
- Проаналізувати обсяги та структуру операцій банків з цінними паперами
- Здійснити аналіз стану та описати сучасні тенденції розвитку банківських операцій з цінними паперами в Україні.
- Розкрити проблеми та перспективи розвитку операцій банків з цінними паперами.

Об'єктом даної наукової роботи є Діяльність банків, пов'язана з проведенням банківських операцій з цінними паперами

Предмет дослідження – теоретичні положення та практичні питання здійснення та аналізу операцій банків з цінними паперами на фондовому ринку.

Методи дослідження. дослідження теоретичних засад та практичних аспектів здійснення банками операцій з цінними паперами, виявлення проблем управління портфелем цінних паперів банку, а також визначення перспектив розвитку цього виду банківської діяльності в Україні

Теоретичне, методологічне та практичне значення отриманих результатів полягає у застосуванні висновків дипломної роботи для поліпшення теоретичних концепцій дослідження банківських операцій із цінними паперами, а також їх подальшого використання для практичного розвитку банківської діяльності на фондовому ринку.

Джерелами інформації для дослідження слугують статистичні дані, надані Національним банком України та Національною комісією з питань цінних паперів та фондового ринку, наукові та професійні публікації,

результати аналізу ринку, проведеного різними фінансовими компаніями, інформація з інформаційних порталів України та світу в Інтернеті, а також матеріали з різних конференцій, лекцій та семінарів на відповідну тему.

Структура роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 58 сторінок, 3 таблиць, 8 рисунків, перелік джерел посилання з 39 найменувань та 2 додатки.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

1.1 Функції та роль цінних паперів на фондового ринку у банківській системі.

Банки є ключовими гравцями на ринку цінних паперів як продавці цінних паперів, так і учасники інфраструктури ринку цінних паперів. Банки беруть участь на ринку цінних паперів у трьох напрямках. По-перше, банки займаються емісійною діяльністю, залученням, мобілізацією та залученням коштів на ринок цінних паперів, зокрема випуском акцій, облігацій, цінних паперів, депозитних сертифікатів, ощадних інструментів та похідних інструментів. По-друге, банки займаються інвестиційною діяльністю, отримуючи дохід від операцій з цінними паперами, надаючи гарантії на акції інших компаній та здійснюючи діяльність з управління активами, таку як арбітраж, торгівля та купівля акцій для своїх портфелів. По-третє, спеціалізована діяльність - це діяльність, яка приносить дохід у вигляді комісійних і включає андеррайтинг, брокерську діяльність, кліринг (українські комерційні банки не займаються такою діяльністю), управління портфелем цінних паперів, депозитарні операції та операції на фондовій біржі. Ці види діяльності можна представити наступним чином (рис. 1.1):

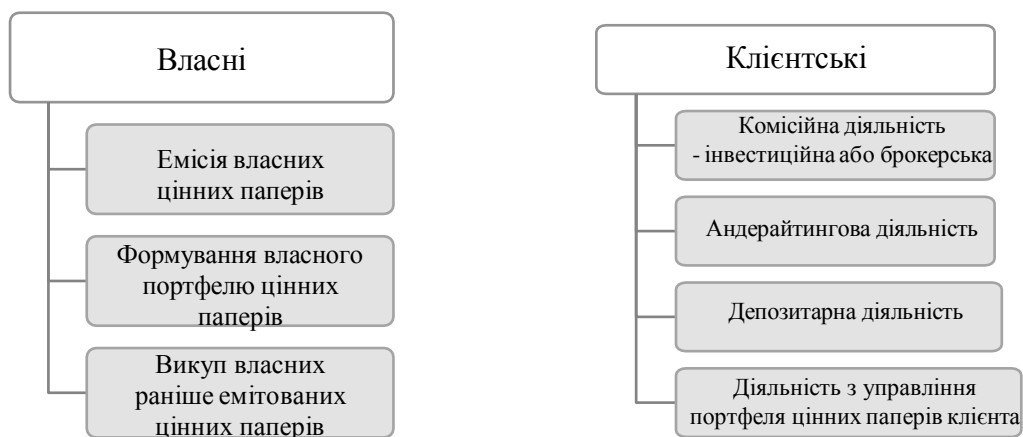

Рисунок 1.1 – Класифікація банківських операцій з цінними паперами

Джерело: створено автором на основі [9,10]

Таким чином, емісійна діяльність банку - це випуск власних цінних паперів. Що включає випуск акцій, облігацій, ощадних та депозитних сертифікатів. Акції банки випускають з метою залучення коштів для створення або реструктуризації капіталу. Облігації випускаються переважно для залучення додаткових коштів для проведення активних операцій. Ощадні сертифікати випускаються для фінансування банківських активів на певний період часу.

Банки в Україні здійснюють емісію власних акцій відповідно до закону України "Про банки і банківську діяльність"[31]. Цей закон встановлює, що банки здійснюють емісію власних акцій відповідно до законодавства України про господарські товариства та цінні папери з урахуванням особливостей, визначених цим законом. Крім того, банк здійснює емісію своїх акцій у порядку, встановленому Законом України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки" [32]. Цей закон регулює діяльність на ринках капіталу, включаючи емісію та обіг цінних паперів. Відповідно до закону, банки не можуть випускати акції на пред'явника, а наявність збитків не є перешкодою для збільшення статутного капіталу банку.

Банк має право викупити власні акції шляхом письмового повідомлення Національного банку України про укладення договору, яке має відбутися протягом п'яти робочих днів з дня укладення договору. Банк не має права викупувати власні акції, якщо розмір його власного капіталу є нижчим за мінімальний рівень [12].

За 15 календарних днів до підписання договору банк зобов'язаний письмово повідомити Центральний банк про свій намір викупити не менше 10% від загальної кількості випущених акцій. Центральний банк має право заборонити банкам викупувати власні акції, якщо такий викуп поставить під загрозу фінансовий стан центрального банку. Банки можуть виступати посередниками для купівлі та продажу власних акцій чи акцій [12].

Метою цього питання є визначення стратегічного напряму регуляторної діяльності банку як емітента на ринку цінних паперів. Політика

спрямована на досягнення наступних цілей

- постійне зростання капіталу як визначального фактору ринкових можливостей та публічного іміджу банку;
- максимізація фінансових ресурсів за умов гарантованої прибутковості
- дотримання вимог НБУ щодо нормативів капіталу.

Процес емісії акцій складається з наступних етапів [13]:

1. Загальні збори акціонерів приймають рішення про майбутню емісію акцій (додатковий випуск).

2. Банк готує проспект емісії акцій. У проспекті емісії зазначаються тип та кількість акцій, витрати на емісію, а також строк, протягом якого здійснюється емісія. Проспект емісії готується засновниками банку при створенні банку (для первинної емісії) і використовується радою директорів банку для наступних емісій. Проспект містить інформацію про характеристики емітента, адміністративну організацію банку, загальне керівництво, господарську діяльність, види діяльності емітента, інформацію про пропозицію та фактори ризику.

3. Проспект емісії банку затверджується незалежним аудитором.

4. Реєстрація проспекту емісії в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку і Національному банку України та присвоєння акціям міжнародних ідентифікаційних номерів.

5. Публікація проспекту емісії.

6. Емісія цінних паперів. Емісія може здійснюватися у формі позабіржового продажу, приватної (закритої) підписки, збільшення капіталу, обміну раніше випущених акцій тощо.

7. Закріплення результатів емісії акцій, реєстрація інформації в Національному банку України та Державній комісії з цінних паперів, а в разі первинної емісії - затвердження статуту банку з подальшою реєстрацією в Національному банку України.

Випуск банком облігацій не впливає на його майно. Відсотки, сплачені банком за управління випуском облігацій, вираховуються з прибутку до

оподаткування, зменшуючи оподатковуваний прибуток, але банк сплачує фіксовану процентну ставку, щоб у майбутньому користуватися коштами за номінальною вартістю [1]. Основною причиною випуску банківських облігацій є необхідність диверсифікації джерел фінансування, реалізація конкретних інвестиційних програм, розширення можливостей банку щодо ведення активної діяльності або збільшення його розміру. Облігаційне фінансування пропонує банкам певні переваги порівняно з депозитами:

- кошти, залучені за допомогою облігацій, не включаються до обов'язкових резервів банку, що сплачуються до Національного банку;
- облігації не потрібно депонувати у фонд гарантування вкладів;
- довгострокове джерело фінансування (в середньому від 1 до 3 років);
- великі суми коштів можуть бути згенеровані за короткий проміжок часу.

Банки можуть випускати облігації лише після повного погашення свого статутного капіталу. Як і у випадку з акціями, облігації можуть бути випущені в рамках публічного або приватного розміщення. Крім того, своєчасне погашення облігацій сприяє зміцненню репутації банку як надійного позичальника та емітента.

Останнім видом емісії є депозитний сертифікат - документ, який засвідчує, що банк зберігає кошти в довірчій власності для власника депозитного сертифіката. Це право свідчить про те, що власник депозитного сертифіката отримав депозит і відповідні відсотки від банку-емітента. Останній об'єкт емісії – депозитний сертифікат – це документ депонування банком коштів власника сертифікату. Це право показує власнику сертифіката, що він отримує вклад (депозит), а разом з ним і відсотки в банку, де він видав сертифікат.

Другий вид діяльності - інвестиційна діяльність. У фінансовій літературі інвестиційна діяльність банків розглядається з точки зору аналізу власних інвестицій банку. Л.О. Примостка, наприклад, вважає, що інвестиційна діяльність включає як фінансові, так і реальні інвестиції [14]. У

зарубіжних публікаціях термін «інвестиційна діяльність банків» часто трактується як вкладення коштів у цінні папери на певний період часу. Інвестиційний потенціал банків є значно ширшим, оскільки вони можуть працювати на двох важливих ринках - ринку цінних паперів та кредитному ринку - і відповідають за конвертацію коштів в інвестиції.

В рамках інвестиційної діяльності банки формують власні портфелі цінних паперів. Портфель цінних паперів банку - це сукупність цінних паперів, акцій та інвестицій в інші компанії, які банк купує з метою отримання відсотків, дивідендів, перепродажу, отримання вигоди від спреду попиту та пропозиції, підтримання ліквідності та виконання інших банківських цілей. Операції на фондовому ринку наразі дуже популярні серед банків. Це пов'язано насамперед зі значним зростанням фондового ринку, додатковим доходом, який можна отримати за рахунок торгівлі, та інтенсивною конкуренцією між банками та іншими фінансовими установами на кредитному ринку. Водночас портфель цінних паперів банку виконує низку важливих функцій, які впливають на структуру активів банку. Найважливішими функціями портфелів цінних паперів банків є наступні:

- придбання низькоризикових цінних паперів для стабілізації бізнес-ризиків банку
- Генерувати дохід для банку на будь-якій стадії економічного циклу; та збільшити географічну диверсифікацію, оскільки цінні папери можуть бути інвестовані за межами основного банківського регіону; та
- Підтримка ліквідності, тобто цінні папери можуть бути швидко продані для отримання необхідних коштів або використані як застава при залученні банком інших коштів;
- Мінімізація податкових платежів
- Покращення фінансових коефіцієнтів балансу банку.

Управління портфелем цінних паперів у комерційних банках подібне до управління портфелем цінних паперів в інших організаціях. Процес управління включає етапи планування, аналізу, структурування,

формулювання та моніторингу для досягнення визначених цілей. Банки розробляють політику формування портфеля, орієнтуючись на загальні показники, такі як прибутковість, ліквідність та ризик. Основні цілі включають отримання процентного доходу, збереження існуючого капіталу та забезпечення його зростання через підвищення вартості цінних паперів.

Відповідно до українського законодавства, портфелі цінних паперів комерційних банків класифікуються певним чином. Закон України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки" [30] визначає, що інвестиції банків у цінні папери можуть бути класифіковані наступним чином:

1. операції з цінними паперами в рамках торгового портфеля банку включають цінні папери, які банк придбав з метою їх подальшого перепродажу, використовуючи короточасні коливання ринкової вартості для отримання прибутку.

2. операції з цінними паперами в портфелі банку на продаж охоплюють цінні папери, які не входять до складу торгових цінних паперів, а також цінні папери, які планується утримувати до моменту їх погашення.

3. операції з цінними паперами в портфелі банку до погашення включають боргові цінні папери, які банк має намір і можливість утримувати до дати їх погашення.

4. інвестиції в філії та дочірні компанії також є частиною стратегії управління портфелем банку.

З метою забезпечення стабільності та контролю за інвестиційною діяльністю банків і зниження пов'язаних з нею інвестиційних ризиків Національний банк встановив низку вимог, які відображені в Постановах Н11 та Н12. Банки мають право здійснювати інвестиції в статутні фонди та акції інших юридичних осіб на підставі письмового дозволу; Національний банк забороняє банкам здійснювати інвестиції в юридичні особи, статут яких передбачає, що власник несе повну відповідальність. Для однієї установи інвестиції за критерієм Н11 не можуть перевищувати 15% капіталу банку, а загальні інвестиції за критерієм Н12 не можуть перевищувати 60% [11].

Третім видом банківської діяльності на фондовому ринку є професійна діяльність. Згідно з українським законодавством, банк може здійснювати професійну діяльність на фондовій біржі за умови отримання відповідної ліцензії Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку [1]. На практиці професійну діяльність банків можна розділити на три категорії: випуск цінних паперів за дорученням клієнтів (андеррайтинг), комісійна діяльність (брокерська діяльність), послуги, пов'язані з управлінням коштами, вкладеними в цінні папери або акції, та депозитарні послуги.

Існує два варіанти випуску цінних паперів: банк може виступати як кінцевий покупець або як посередник. Існує три основні види посередництва.

- Банк зобов'язується продати якомога більше цінних паперів, не беручи на себе жодних фінансових зобов'язань.
- Банк зобов'язується випустити та продати певну кількість цінних паперів протягом певного періоду часу.
- Банк зобов'язується продати всі випущені цінні папери і несе фінансову відповідальність, якщо він цього не зробить.

Брокерські послуги надаються банками за дорученням клієнтів. У бланку доручення зазначаються характер і термін дії доручення, права та обов'язки сторін, умови і розмір оплати, відповідальність сторін і порядок вирішення спорів. Особливістю брокерських послуг банку з цінних паперів у цьому контексті є те, що він діє від імені клієнта в інтересах клієнта, не жертвуючи при цьому власними ресурсами. Це пояснюється тим, що банк діє в інтересах клієнта, прагнучи купити цінні папери за найнижчою можливою ціною після отримання та підтвердження замовлення і продати їх за найвищою можливою ціною після першого сигналу. Якщо заробляється додатковий дохід, то він зараховується клієнту, якщо ж гроші втрачаються, то банк відповідно компенсує втрачену суму. Таким чином, ризики, які банк бере на себе як посередник, завжди узгоджуються.

В управлінні цінними паперами банк виступає в ролі зберігача для управління цінними паперами, що належать третім особам, і отримує за це

комісійну винагороду. Управління здійснюється від імені управителя або бенефіціара, тобто особи, яка отримує дохід від цієї діяльності. Як зазначалося вище, управління не обмежується цінними паперами, а включає також кошти, які використовуються для інвестування в цінні папери, а також кошти та цінні папери, отримані в рамках управління цінними паперами. В Україні завдяки дерегуляції законодавчих обмежень на довірче управління, ця діяльність залишається найбільш активною, особливо довірче управління портфелями цінних паперів.

Зберігання - це зберігання (депонування) цінних паперів на рахунку, дійсність і безпека якого гарантується банком, як учасником фондового ринку. Це також відкриття та ведення рахунків у цінних паперах, послуги, пов'язані з такими рахунками та операціями (включаючи кліринг та розрахунки за угодами), врегулювання позицій, а також послуги, пов'язані з операціями клієнтів, пов'язаними з випуском цінних паперів.

Визначення характеристик банківських послуг, пов'язаних з цінними паперами, дає можливість виявити особливості банківських установ по відношенню до інших учасників ринку цінних паперів. По-перше, лише ліцензовані депозитарні установи та банки можуть надавати депозитарні послуги, по-друге, лише банки можуть надавати такі послуги у зв'язку з іншими операціями на ринку цінних паперів. Друга особливість полягає в тому, що українське законодавство є найбільш обмежувальним для банківського сектору та ринку цінних паперів. Статус інших учасників часто вислизає з-під регулювання. Це призвело до значного збільшення обсягу операцій з цінними паперами, що здійснюються українськими банками порівняно з іншими фінансовими установами. Більше того, банкам дозволено лише спочатку купувати державні облігації, а потім продавати їх іншим учасникам ринку для отримання додаткового доходу, і лише банкам дозволено торгувати валютними деривативами. Для підтримки ліквідності банки також можуть використовувати державні або корпоративні облігації як заставу для отримання рефінансування від Національного банку. Низька популярність

інших фінансових установ на українському ринку цінних паперів порівняно з іншими учасниками ринку дає банкам можливість розширити свою клієнтську базу.

Крім того, необхідно проаналізувати портфель цінних паперів банку на фондовому ринку. Існує два основних фактори, які впливають на склад портфеля:

- схильність до ризику;
- бажана дохідність.

Портфель складається з певних видів фінансових інструментів. Існує п'ять типів портфелів за рівнем ризику [16]:

1- Консервативний портфель. В основному включає облігації та інструменти грошового ринку. Основною метою цього типу портфеля є збереження його номінальної вартості. Тому серед інвесторів він також відомий як «портфель збереження капіталу». Серед інвесторів він відомий як «портфель збереження капіталу». Це один з найпопулярніших портфелів серед банківських установ, оскільки він забезпечує ліквідність і мінімізує ризик. Ці портфелі містять невелику кількість акцій, щоб подолати межі інфляції, і в основному включають привілейовані акції або акції індексних фондів.

2- Помірно консервативний портфель. Ця стратегія схожа на консервативну стратегію, де більшість акцій купується заради дивідендів або купонів. Вона популярна в банківській системі, оскільки забезпечує вищу прибутковість, ніж консервативна стратегія.

3- Помірно агресивний портфель. Це найбільш збалансований портфель, де кількість облігацій дорівнює кількості акцій. Водночас він захищає капітал від ризиків і забезпечує його приріст. Банки, які віддають перевагу цій стратегії, купують цінні папери не лише для забезпечення ліквідності, але й тому, що вони готові інвестувати на довгий термін (зазвичай п'ять років і більше) і приймати на себе потенційні ризики.

4- Агресивний портфель. З метою диверсифікації він складається переважно з менш ризикованих акцій та цінних паперів, вартість яких значно

коливається з дня на день. Цей тип портфеля призначений для довгострокового збільшення капіталу.

Звідси і термін «приріст капіталу». Інвестиційні банки зазвичай мають досвід роботи з таким типом портфеля.

5- Високоагресивні портфелі, що складаються з 90-100 відсотків акцій. Ці портфелі розраховані на зростання капіталу протягом декількох років, а їхня короткострокова вартість є дуже волатильною. Також є і інші класифікації портфелів цінних паперів [16]:

- Дохідний портфель - фокусується на дивідендному доході.
- Збалансований портфель - забезпечує інвесторам і капітал, і дохід.
- Венчурні портфелі - портфелі, засновані на акціях компаній, що розвиваються, які, як очікується, швидко зростуть у ціні в майбутньому.

- Спеціалізовані портфелі - портфелі з певною спеціалізацією: Портфелі з короткостроковими цінними паперами, портфелі тільки з іноземними цінними паперами та галузеві портфелі.

- Фіксований портфель - фінансовий інструмент, який залишається фіксованим протягом усього терміну дії портфеля.

- Змінний портфель - портфель з високим ступенем ліквідності.

Банки формують відповідні портфелі відповідно до своїх цілей та схильності до ризику. Тип портфеля змінюється залежно від змін ринкових умов та інших зовнішніх факторів (таких як зміни в прибутковості, ризику, ліквідності та цілях фінансових інвестицій).

Як наслідок, українські банки мають низку переваг перед іншими фінансовими установами, які дозволяють їм бути основним гравцем на ринку цінних паперів. Торгівля цінними паперами диверсифікує діяльність та ризики банків, покращує їхню конкурентну позицію, генерує додаткові доходи від цієї діяльності та посилює їхню присутність на зростаючих фінансових ринках.

1.2 Поняття, види та класифікація операцій банків з цінними паперами.

Операції з цінними паперами займають важливе місце в діяльності комерційних банків. Вони сприяють забезпеченню ліквідності банківської системи, підвищують її прибутковість та знижують ризики. Цінні папери як інструменти фінансового ринку дають банкам можливість залучати та ефективно розміщувати кошти. Ця сфера діяльності є досить складною та регулюється численними нормативними актами. Більшість цінних паперів мають такі економічні характеристики:

- ❖ процентна ставка;
- ❖ потенціал для підвищення обмінного курсу;
- ❖ прибутковість;
- ❖ ліквідність;
- ❖ можливість самостійної торгівлі .

Відповідно до статті 1 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [32].

Цінний папір - це документ встановленого зразка, що містить відповідну інформацію. Цінним папером є документ, що посвідчує право на отримання грошових коштів або іншого майна і визначає взаємовідносини між особою, яка видала цінний папір (емітентом цінного папера), і особою, яка має право на отримання цінного папера. Він визначає взаємовідносини між емітентом цінного папера (особою, яка видала цінний папір) і особою, яка має право на отримання цінного папера, регулює виконання зобов'язань, що випливають з цінного папера, а також регулює можливість передачі прав за цінним папером іншій особі.

Діяльність банків з цінними паперами можна поділити на чотири напрямки: емісійна, інвестиційна, операції з цінними паперами та спеціалізована діяльність на ринку цінних паперів (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 Напрями діяльності банків на фондовому ринку

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»[32], емісійна діяльність банків включає випуск власних цінних паперів з метою формування та поповнення статутного капіталу або для тимчасового фінансування окремих видів банківських операцій.

Емісійна діяльність банку включає випуск акцій, облігацій, депозитних сертифікатів, іпотечних цінних паперів та похідних цінних паперів.

Емісійну діяльність банку можна поділити на такі основні напрями:

- ❖ визначення цілей емісійної діяльності;
- ❖ вибір способу емісії, тобто цінних паперів, що випускаються;
- ❖ визначення найбільш ефективного способу випуску цінних паперів;
- ❖ підтримання ціни цінних паперів, випущених банком, на вторинному ринку

Банки випускають пайові цінні папери з метою залучення коштів для формування та збільшення статутного капіталу, а боргові цінні папери - з метою залучення додаткових коштів для активного ведення своєї діяльності.

Банки випускають два типи акцій: прості акції та привілейовані акції. Випуск простих акцій не підлягає державному регулюванню, тоді як на привілейовані акції накладаються певні заборони. Оскільки банки є публічними акціонерними товариствами, привілейовані акції можуть

становити не більше 25% статутного капіталу банку.

Прості та привілейовані акції надають банкам додатковий і постійний капітал, який дозволяє їм розширювати свою діяльність. Оскільки більшість банків зазвичай виплачують своїм акціонерам більше дивідендів, ніж відсотків, випуск акцій є відносно дорогим джерелом залучення капіталу. Основні відмінності між простими та привілейованими акціями полягають у наступному:

1- Право контролювати діяльність банку. На відміну від привілейованих акцій, прості акції дають акціонерам право голосу при прийнятті рішень щодо управління комерційним банком.

2. Виплата дивідендів. Випуск привілейованих акцій зобов'язує банк виплачувати акціонерам щорічні дивіденди. Дивіденди, виплачені за простими акціями, можуть бути реінвестовані або використані для розвитку банку.

Банки випускають облігації для залучення коротко-, середньо- та довгострокових коштів. При випуску облігацій банки не можуть використовувати залучені кошти для реструктуризації статутного капіталу або погашення боргів банку. Метою випуску облігацій є залучення додаткових коштів для здійснення банком банківської діяльності.

Відповідно до порядку, встановленого Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, банки можуть випускати відсоткові, цільові та дисконтні облігації. Як і у випадку випуску привілейованих акцій, сума випущених облігацій не може перевищувати 25% статутного капіталу банку.

Облігації не дуже популярні серед українських комерційних банків. Витрати на їх випуск значно вищі, ніж на випуск акцій, а їх погашення може припасти на несприятливий для банку час, що змушує його формувати додаткові резерви для майбутніх виплат відсотків та погашення облігацій.

Ощадні облігації займають особливе місце серед усіх видів цінних паперів. Відповідно до закону, ощадна облігація - це цінний папір, що підтверджує суму грошових коштів, внесених у банк, і право вкладника (власника облігації) на отримання доходу від її розміщення.

Вкладник (власник облігації) має право після закінчення встановленого строку одержати від банку-емітента облігації суму вкладу та процентів, передбачених в облігації.

Ще однією перевагою використання ощадних облігацій є те, що випуск ощадних облігацій значно прискорює встановлення відносин між банком-емітентом та власниками ощадних облігацій. Прискорюючи взаємодію на фінансовому ринку, банки мають змогу отримати додаткові вигоди, що призводить до підвищення відсоткових ставок за цими облігаціями.

Перевагою випуску таких облігацій є те, що клієнт, який бажає забрати свої кошти з банку, може продати державні цінні папери на вторинному ринку без втрати коштів для банку та без ризику штрафів, як у випадку закриття рахунку клієнта.

Іпотечний сертифікат - це особливий вид цінних паперів, забезпечених іпотекою або заставним майном. Ці цінні папери можуть бути випущені у формі сертифікатів з фіксованою ставкою або сертифікатів участі.

Сертифікати з фіксованою ставкою - це сертифікати, забезпечені активами. Власники цих сертифікатів мають певні права. Сертифікати участі - це іпотечні сертифікати, які сек'юритизують частку власника в платежах за іпотечними активами. Сертифікати участі є іменними цінними паперами.

Зобов'язання, що впливають з випуску сертифікатів участі, можуть бути забезпечені однією або кількома іпотечними облігаціями. Ризик дострокового виконання зобов'язань позичальника за іпотечним договором несуть власники сертифікатів участі, і ці зобов'язання конвертуються в заставу, а тому повинні бути ідентифіковані в інформації про випуск сертифікатів участі. Строк дії Сертифікату участі повинен співпадати зі строком виконання зобов'язань за Іпотечним договором та строком переходу права власності на предмет іпотеки.

Після подання заявником усіх необхідних документів, банк надає дозвіл на видачу іпотечного сертифіката. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України не бере безпосередньої участі у цьому

процесі, але контролює дотримання банками/кредитними установами вимог законодавства щодо іпотечного кредитування.

Основними фінансовими інструментами, що обертаються на ринку, є акції підприємств та банків, державні та муніципальні облігації.

Банки - це фінансові установи, які мобілізують тимчасово вільні кошти і надають їх у вигляді кредитів або цінних паперів. У процесі своєї діяльності банки можуть потрапляти у скрутне становище і тоді їм доводиться звертатися до фондового ринку. Банки переважно використовують кошти, залучені в короткостроковій перспективі, для виконання своїх завдань. Якщо ці кошти інвестуються на більш тривалий період часу з метою кредитування та інвестування, це може призвести до неліквідності балансу. Банки інвестують ці кошти у високоліквідні цінні папери, які можуть бути викуплені в будь-який час.

Одним з таких інструментів є державні облігації. Державні облігації легко торгуються на сучасному українському фондовому ринку і є найбільш стабільним видом цінних паперів на ринку завдяки високим державним гарантіям погашення боргу та низькій волатильності цін.

Державні облігації є єдиним видом високоліквідних цінних паперів на українському ринку цінних паперів і тому часто використовуються комерційними банками. Купуючи державні облігації, банки можуть отримати додаткові резерви та мінімізувати свої ризики.

Існують суттєві відмінності між кредитними та інвестиційними операціями, особливо з точки зору здатності банку підтримувати тісні стосунки зі своїми клієнтами і, що більш важливо, управляти їхньою заборгованістю та впливати на неї.

Зокрема, банки не можуть впливати на діяльність емітентів.

Однак використання фінансових інструментів має значні переваги. По-перше, фінансові інструменти можуть розширювати ділову активність і збільшувати прибутки. По-друге, фінансові інструменти дозволяють банкам диверсифікувати свої ризики, особливо кредитний ризик та ризик ліквідності.

1.3 Практика регулювання банківських операцій з цінними паперами.

Сьогодні банки відіграють важливу роль у фінансуванні розвитку української економіки та фінансової системи в цілому. В Україні розроблено та впроваджено банкоцентричну модель фінансового посередництва. Держава гарантує стабільний розвиток вітчизняної банківської системи та повноцінне використання банківської функції з акумулювання інвестиційних ресурсів і спрямування їх до найбільш ефективних суб'єктів господарювання.

На ринку цінних паперів банки виступають емітентами цінних паперів, інституційними інвесторами, фінансовими посередниками, організаціями, що формують та підтримують функції ринкової інфраструктури. Діяльність банків на ринку цінних паперів регулюється законами та нормативно-правовими актами. Деякі з найважливіших з цих правил включають

- ❖ державна реєстрація та ліцензування банків на здійснення їхньої діяльності;
  - ❖ встановлення керівних принципів і стандартів інвестиційної діяльності;
  - ❖ процедури формування статутного капіталу банків шляхом випуску акцій;
  - ❖ пріоритетність цінних паперів, що представляють резерви банку;
- вимоги до формування та функціонування створеної банком капітальної бази; та нагляд і контроль за діяльністю банківських установ, застосування заходів впливу до порушників.

Заходи нагляду і контролю, засновані на ризик-орієнтованому підході, спрямовані на виявлення банків, які здійснюють надмірно ризиковані операції з цінними паперами, є важливим напрямом діяльності Центрального банку в регулюванні ринку цінних паперів. Емісія цінних паперів посідає особливе місце

серед заходів, спрямованих на забезпечення банківських установ необхідним капіталом. Відповідно до законодавства, українські банки можуть випускати акції. Акції випускаються у формі привілейованих акцій або облігацій. Оскільки українські банки можуть створюватися у формі акціонерних товариств, випуск акцій є важливим кроком у створенні та розширенні акціонерних товариств. Накопичення статутного капіталу значною мірою визначає рівень ризику банківських операцій та забезпечує кредитоспроможність фінансових установ.

Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку відповідають за організацію банківської діяльності та ринку цінних паперів. Основними законами, що регулюють інвестиційну діяльність банків на ринку цінних паперів, є Закон України «Про Національний банк України» [30]; Закон України «Про банки і банківську діяльність» [31]; Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [32]; Закон України «Про акціонерні товариства» [33]; Закон України «Про інвестиційну діяльність» [34].

Перш за все, Національний банк України письмово уповноважує банки здійснювати прямі інвестиції, включаючи інвестиції в цінні папери, в межах своєї юрисдикції. Чинний Закон України «Про банки та банківську діяльність» визначає, що банки мають право здійснювати інвестиційну діяльність. Інвестиціями вважаються вкладення в будь-які види майна, інтелектуальні цінності підприємств та інші види діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Банкам дозволяється здійснювати інвестиційні операції за власний рахунок лише за письмовою згодою Національного банку. Відповідно до Закону про банки та з метою мінімізації інвестиційних ризиків, пов'язаних з інвестуванням та торгівлею банківськими цінними паперами, Національний банк у своїх методичних рекомендаціях та нормативно-правових актах встановлює такі інвестиційні нормативи: норматив інвестування в цінні папери на одну установу (Н11) та Загальний норматив інвестування (Н12).

Норматив інвестування в цінні папери на одну установу (Н11) має на меті

обмежити ризики, пов'язані з вкладеннями в акції, паї, частки та інвестиційні цінні папери незалежних юридичних осіб, а норматив загального обсягу інвестування (Н12) має на меті обмежити ризики, пов'язані з інвестиційною діяльністю самого банку. При цьому, при розрахунку нормативу інвестування Банк виключає вартість акцій та інших цінних паперів, придбаних Банком з тих самих підстав, що визначені відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [31].

Відповідно до повноважень, наданих чинним законодавством України, Національний банк України застосовує правила оцінки цінних паперів та формування резервів з метою мінімізації інвестиційних ризиків. Цінні папери в портфелі банків поділяються на цінні папери в торговому портфелі, цінні папери до погашення, цінні папери для подальшого продажу та інвестиції в асоційовані та дочірні компанії. Постановами Національного банку України визначено порядок розрахунку та формування резервів під операції з цінними паперами для українських банків. Відповідно, банки зобов'язані розробити та затвердити внутрішні правила. Ці внутрішні правила банків повинні містити умови та принципи віднесення цінних паперів до відповідних портфельів, порядок оцінки цінних паперів, ризики, пов'язані з цінними паперами, тощо.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України, як виконавчий орган державного регулювання ринку цінних паперів в Україні, також має певні повноваження щодо інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів. Наприклад, операції, що здійснюються банками в процесі формування портфеля цінних паперів, належать до професійної діяльності на ринку цінних паперів, тобто дилерської діяльності, і можуть здійснюватися з дозволу Державної комісії з регулювання ринку цінних паперів. Торговець цінними паперами - це особа, яка відповідно до Цивільного кодексу укладає договори щодо цінних паперів від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу. Відповідно, ліцензія на здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами, яка є спеціалізованою діяльністю на ринку цінних паперів (дилерською діяльністю), може бути видана банку, створеному у формі акціонерного товариства, статут

якого визначає характер діяльності з торгівлі цінними паперами та відповідає вимогам Національного банку щодо мінімального розміру статутного капіталу та фінансової стійкості. Перелік документів та вимоги до їх виконання містяться у відповідних нормативно-правових актах Національної комісії з регулювання ринку цінних паперів.

Державна комісія з регулювання ринку цінних паперів контролює дотримання банками ліцензійних вимог і має право накладати фінансові санкції у вигляді штрафів на банки, які здійснюють діяльність на ринку цінних паперів без ліцензії (якщо ліцензія необхідна за законом). Крім накладення штрафів за недотримання вимог, Державна комісія з регулювання ринку цінних паперів може призупиняти або скасовувати операції на ринку цінних паперів з обґрунтованих причин. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) має право призупиняти або анулювати ліцензії на здійснення діяльності на ринку цінних паперів, видані учасникам ринку цінних паперів, якщо для цього є обґрунтовані підстави

Національний банк України (НБУ) здійснює постійний моніторинг дотримання банками встановлених економічних нормативів. Банки розраховують економічні нормативи на основі щоденних балансів та інших даних. Банки подають щомісячні звіти до НБУ про дотримання банками нормативів інвестування в цінні папери в розрізі установ (Н11) та загального обсягу інвестицій (Н12).

Якщо банк не виконує економічні нормативи Н11 та Н12, не подає звітність, яку вимагає НБУ, не подає звітність вчасно або подає неповну звітність, НБУ має право вжити відповідних заходів проти порушника. Згідно з чинним Законом про банки, заходи впливу до банків, які порушують Закон про банки та застосовні економічні нормативи і стандарти, включають: письмове попередження, укладення з банком угоди про виправлення ситуації, скликання засідання загальних зборів акціонерів банку, наглядової ради банку або ради директорів (правління) банку з метою затвердження програми фінансового оздоровлення або плану реструктуризації банку, затвердження плану

реструктуризації банку, а також призупинення діяльності банку.

На додаток до примусових заходів проти банку, НБУ може притягнути до відповідальності посадову особу, якщо її особиста неправомірна поведінка призвела до порушення банком банківських законів і нормативних актів, виховувати порушників у дусі дотримання банківських законів і нормативних актів НБУ, а також запобігати повторному порушенню закону як самим порушником, так і іншими особами. З метою виховання порушників у дусі дотримання банківського законодавства та нормативно-правових актів НБУ, а також запобігання повторному порушенню закону як самим порушником, так і іншими особами, до керівництва кожного банку застосовується адміністративна відповідальність у вигляді накладення штрафу. Закон України «Про банки і банківську діяльність» також передбачає застосування до банків-порушників тимчасових адміністративних заходів впливу. У виняткових випадках, за наявності обґрунтованих підстав, Національний банк України може відкликати банківську ліцензію та ініціювати процедуру ліквідації банку відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність». Ефективність інвестиційної діяльності Банку на ринку цінних паперів залежить від стану банківської системи.

Розвиток банківської системи та реалізація її цілей і пріоритетів залежать від таких умов: забезпечення сталого розвитку національної економіки; усунення структурних диспропорцій і темпів розвитку економіки України та її банківської системи; проведення ефективної макроекономічної політики; забезпечення виваженої фіскальної політики на основі своєчасного складання державного та європейського бюджетів. На думку низки експертів, для зміцнення кредитоспроможності банківської системи і, відповідно, поліпшення інвестиційного клімату в Україні необхідно, серед іншого, забезпечити приплив капіталу в банківську систему; підвищити прибутковість банків, зокрема шляхом розширення обсягів безризикових розміщень; поліпшити структуру витрат банків; застосовувати більш збалансований підхід, зокрема у сферах управління заощадженнями та боргом, а також управління грошовими коштами.

Згідно з принципами Міжнародної організації регуляторів ринку цінних

паперів (IOSCO), застосування принципу «поставка проти платежу» зменшує ризик того, що учасник торгів, який поставив усі цінні папери контрагенту, не отримає оплату. Цей принцип передбачає, що поставка цінних паперів може відбутися тільки після здійснення платежу. Це повністю відповідає трьом основним цілям регулювання ринку цінних паперів, викладеним у Спільному регламенті про цінні папери:

- захист інвесторів;
- забезпечення справедливих, ефективних і прозорих ринків;
- мінімізація системного ризику.

Цей принцип також знайшов своє відображення на національному рівні в українському законодавстві, де чітко та однозначно зазначено, що договори, укладені в торговельній організації, можуть виконуватися лише на підставі принципу поставки цінних паперів проти оплати. Однак в Україні відсутнє комплексне регулювання поставки цінних паперів проти оплати. На українському ринку цінних паперів необхідність практичної реалізації принципу поставки цінних паперів проти оплати стала очевидною, оскільки відсутні кращі світові практики. Світова фінансово-економічна криза призвела до значного зниження міжнародної біржової активності, що надало нові можливості учасникам ринку та регуляторам (державі в особі її компетентних органів) для якісного оновлення та модернізації національної системи клірингу та розрахунків.

Проаналізувавши роль держави в регулюванні інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів, можна зробити висновок, що два основні регулятори цього процесу - Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Національний банк України - мають різний вплив на діяльність банків у цій сфері: Функція Державної комісії з цінних паперів полягає скоріше в регулюванні окремих видів професійної діяльності на ринку цінних паперів та застосуванні відповідних санкцій за порушення ліцензійних умов, тоді як завданням Національного банку України є регулювання інвестиційної діяльності банків у цій сфері. Додатковим завданням НБУ є регулювання інвестиційної діяльності банків та застосування відповідних санкцій за порушення ліцензійних

умов, тоді як на НБУ покладено додаткове завдання з нагляду за дотриманням банками Закону «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правових актів НБУ. З метою підвищення активності банків в інвестиційному процесі, на думку авторів, держава в особі компетентних органів повинна:

1. забезпечити можливість залучення коштів для інвестування;
2. розділити ризики інвестиційної діяльності з банками, де це доцільно;
3. підвищити прибутковість інвестиційної діяльності банків.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УКРАЇНІ

2.1 Особливості та тенденції розвитку ринку цінних паперів в Україні

Ринок цінних паперів є однією з найважливіших складових економічної та фінансової системи, що забезпечує мобілізацію та розміщення ресурсів економічного розвитку. Сучасний фондовий ринок є складною системою економічних відносин. Мається на увазі не тільки випуск і розповсюдження цінних паперів, а й відносини, що створюють умови для функціонування соціального капіталу через діяльність усіх учасників ринку та їх організацію, випуск і розповсюдження цінних паперів, розподіл доходів і інвестиційних ризиків. Зараз в Україні працює 3 фондових біржі, розташованих у Києві, Дніпрі та Миколаєві. Проте слід зазначити, що лише три біржі охоплюють 99% загального обсягу торгів цінними паперами. До них належать Перша біржова система (ПФТС), Українська біржа цінних паперів, «Перспектива».

За оцінками Міністерства фінансів України, в умовах воєнного стану Україна витрачає близько \$10 млрд на місяць. Таким чином, військові облігації є одним із способів залучення додаткових коштів. Випуск облігацій військової позики розпочався після прийняття Урядом України Постанови № 156 «Про випуск державних облігацій «Військові облігації» від 25 лютого 2022 року». На першочергові видатки держбюджету України в умовах воєнного стану планується залучити близько 400 млрд грн. Військові облігації є різновидом державних облігацій (DGB). Відповідно до Закону України «Про ринок капіталу та регульовані товари», облігації ОВДП є цінними паперами, що котируються лише на внутрішньому ринку капіталу, що підтверджує зобов'язання України викупити ОВДП за номінальною вартістю та виплатити кошти власникам ОВДП відповідно до умов питання. Громадяни України та іноземні громадяни можуть придбати

військові облигації, розміщені на внутрішньому фондовому ринку. Міністерство фінансів пропонує чотири типи військових облигацій, номіновані в гривні, один в євро і один в доларах США. В умовах воєнного стану державні цінні папери відіграють ключову роль у фінансуванні бюджетних потреб України. Військові облигації стали одним з основних інструментів залучення коштів для фінансування оборонних витрат. Цей крок уряду має кілька суттєвих наслідків та переваг.

По-перше, випуск військових облигацій дозволяє уряду залучити значні фінансові ресурси для підтримки військових та інших критичних потреб. За оцінками Міністерства фінансів України, в умовах воєнного стану країна витрачає близько \$10 млрд на місяць. Випуск облигацій військової позики розпочався після прийняття Урядом України Постанови № 156 «Про випуск державних облигацій «Військові облигації» від 25 лютого 2022 року. На першочергові видатки держбюджету України в умовах воєнного стану планується залучити близько 400 млрд грн.

По-друге, військові облигації стають важливим інструментом для залучення громадян та бізнесу до підтримки держави в умовах війни. Вони дозволяють українцям інвестувати в національну економіку та отримувати дохід, що в умовах невизначеності та економічної нестабільності є значним стимулом. Міністерство фінансів пропонує кілька типів військових облигацій, номінованих у гривні, євро та доларах США, що дає інвесторам вибір і можливість захистити свої вкладення від інфляційних ризиків. Загалом, підвищення ролі державних цінних паперів демонструє здатність уряду оперативно реагувати на виклики та використовувати ринок цінних паперів для забезпечення фінансової стабільності країни.

Що стосується інтеграції українського ринку цінних паперів з міжнародними фінансовими ринками, це є ще однією важливою тенденцією, яка сприяє збільшенню інвестиційної привабливості країни та підвищенню ліквідності цінних паперів. Україна активно працює над удосконаленням своєї регуляторної бази та приведенням її у відповідність до міжнародних стандартів.

Це включає впровадження нових правил щодо корпоративного управління, розкриття інформації та захисту прав інвесторів. Наприклад, законодавчі зміни, спрямовані на посилення прозорості ринку та запобігання фінансовим махінаціям, допомагають створити більш сприятливе середовище для іноземних інвесторів.

Крім того, інтеграція з міжнародними ринками передбачає залучення іноземних фінансових інституцій до участі в українському ринку цінних паперів. Це може бути досягнуто шляхом проведення спільних проектів, участі в міжнародних конференціях та форумах, а також укладання угод про співпрацю з провідними міжнародними біржами.

Важливим аспектом інтеграції є також розвиток інфраструктури ринку, що включає модернізацію торгових платформ, впровадження нових технологій та підвищення рівня кібербезпеки. Впровадження сучасних технологій, таких як блокчейн, може значно підвищити ефективність та прозорість операцій на ринку цінних паперів.

Одним з напрямків розвитку інфраструктури є створення Центрального депозитарію цінних паперів, який би забезпечував ефективний облік та зберігання цінних паперів, а також здійснював розрахунки за угодами з цінними паперами. Це дозволить значно знизити ризики та підвищити рівень довіри до ринку. Крім того, важливим аспектом є розвиток інформаційної інфраструктури ринку. Це включає створення єдиної інформаційної системи, яка б забезпечувала своєчасний та повний доступ до інформації про стан ринку, котирування цінних паперів, а також про діяльність учасників ринку. Така система сприятиме підвищенню рівня прозорості та довіри до ринку з боку інвесторів.

Також важливою складовою розвитку інфраструктури ринку є підвищення рівня захисту прав інвесторів. Це включає запровадження ефективних механізмів розв'язання спорів, забезпечення прозорості процедур емісії та розміщення цінних паперів, а також створення умов для залучення більшої кількості учасників ринку.

Залучення приватних інвесторів є одним з важливих напрямків розвитку ринку цінних паперів в Україні. Це досягається через підвищення фінансової

грамотності населення, спрощення процедур інвестування та створення сприятливих умов для участі приватних осіб в ринку.

По-перше, підвищення фінансової грамотності населення є важливим кроком для залучення приватних інвесторів. Це включає проведення освітніх програм, семінарів, тренінгів та інших заходів, спрямованих на підвищення обізнаності громадян про можливості інвестування в цінні папери. Важливу роль у цьому процесі можуть відігравати як державні, так і приватні установи, а також засоби масової інформації.

По-друге, спрощення процедур інвестування також є важливим фактором для залучення приватних інвесторів. Це включає впровадження зручних та доступних інструментів для інвестування, таких як мобільні додатки, онлайн-платформи та інші технологічні рішення, які б дозволяли приватним інвесторам легко та швидко здійснювати операції з цінними паперами.

По-третє, створення сприятливих умов для участі приватних осіб в ринку також є важливим аспектом. Це включає запровадження податкових стимулів для інвесторів, забезпечення прозорості та захисту їхніх прав, а також створення механізмів для забезпечення ліквідності інвестицій. Наприклад, держава може запровадити податкові пільги для громадян, які інвестують в державні цінні папери або акції українських компаній.

2.2 Аналіз обсягів та структури операцій банків з цінними паперами

Активна інвестиційна діяльність є ключовим фактором для процвітання банківської системи України. В цілому, процес інвестування є важливою частиною економічних перетворень та прогресу, що відбуваються сьогодні. Аналізуючи складені баланси банків та їх зміни протягом часу, особливо зосереджуючись на ролі банківських інвестицій у загальному обсязі активів (згідно з таблицею 2.3), можна виявити окремі закономірності, які

характеризують роботу банківської системи за останні п'ять років.

Ринок цінних паперів України складається з регульованого та нерегульованого сегментів, а динаміка операцій у 2021-2023 роках показана на Рисунку 2.1.

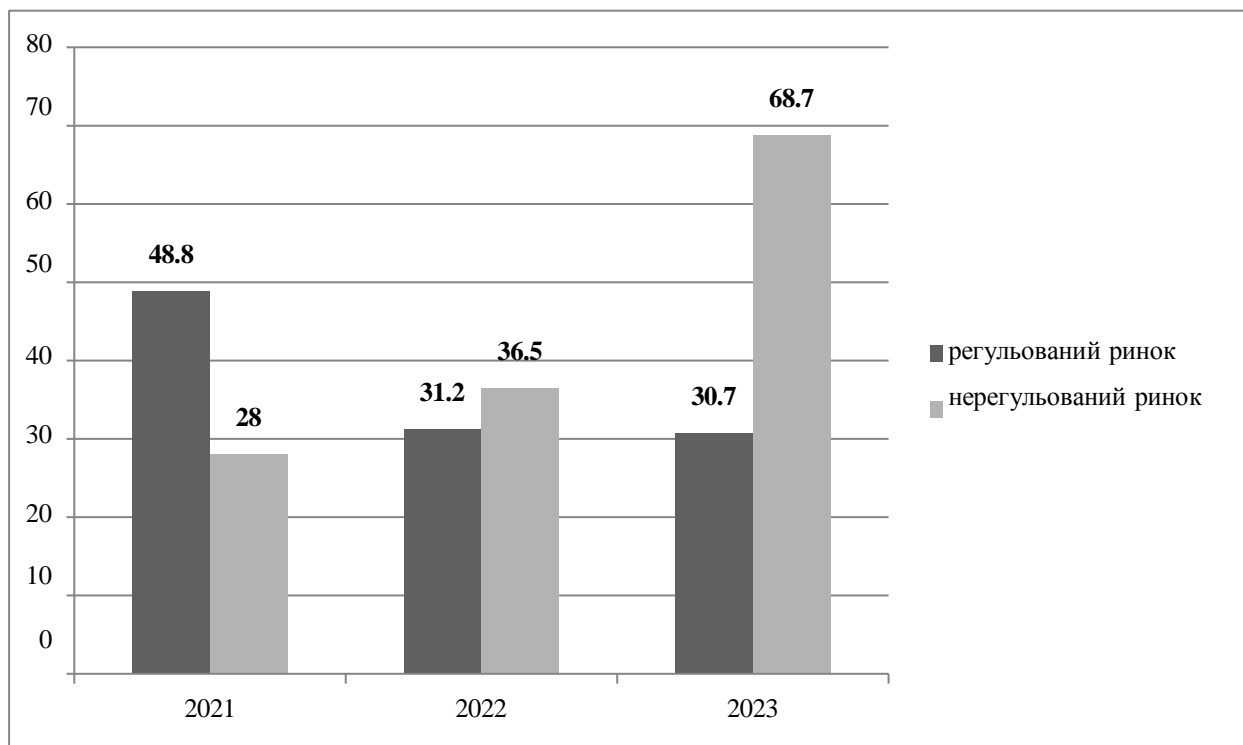

Рисунок 2.1 - Динаміка операцій з цінними паперами в Україні за типами ринків у 2020-2022 роках (млрд дол. США)

Джерело: складено автором [36]

Динаміка операцій з цінними паперами за типами ринків в Україні показує, що нерегульований ринок збільшився з 28 млрд грн до 68,7 млрд грн, тоді як регульований ринок зменшився з 48,8 млрд грн до 30,7 млрд грн, що свідчить про зміну структури емісії та торгівлі цінними паперами на користь нерегульованого ринку (погіршення ринкового середовища).

Обсяг торгів в Україні за видами цінних паперів показано на рисунку 2.2. Обсяги торгів в Україні за видами цінних паперів розподілилися наступним чином.

Більшу частину обсягу торгів в Україні за видами цінних паперів на нерегульованому ринку становили державні облігації, на акції та інші цінні папери припадала незначна частка. 2022-2023 рр. обсяг (номінальна вартість)

ОВДП в обігу збільшився на 14,7 млрд грн, з них за операціями Національного банку України - на 2,4 млрд грн, банків - на 4,7 млрд грн, а за операціями з акціями та іншими цінними паперами - на 4 млрд грн. Розподіл був наступним: +2,4 млрд грн - операції НБУ, +470 млн грн - банки, +2,2 млрд грн - юридичні особи, +100 млн грн - територіальні громади (без змін), +2,6 млрд грн - фізичні особи, +7 млрд грн - нерезиденти.

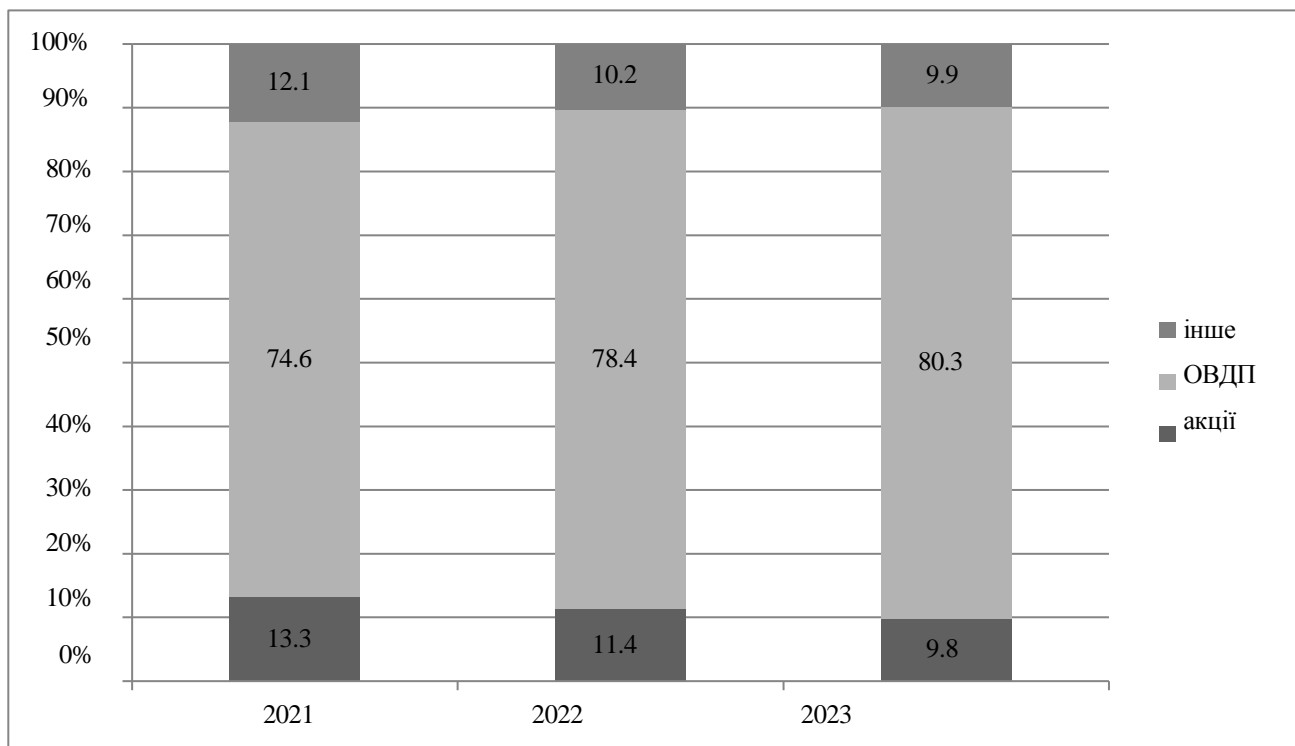

Рисунок 2.2 - Обсяг угод за видами цінних паперів в Україні у 2021-2023 роках (млрд грн).

Джерело: складено автором [36]

Загалом за звітний період збільшився обсяг облігацій внутрішньої державної позики в портфелях українських банків, що стало основою для цього підтипу операцій завдяки інвестиційній активності банків на українському ринку цінних паперів.

У таблиці 2.1 наведено інформацію про випуск облігацій місцевих позик у 2021-2023 роках.

На випуск облігацій місцевих позик впливали такі фактори

- Відсоткові ставки за ОВДП
- Строки погашення ОВДП
- Строки погашення ОВДП
- Валюта ОВДП
- Умови погашення, ризики та умови фінансування.

На рисунку 2.3 зображено сезонність випуску ОВДП у 2022-2023 роках.

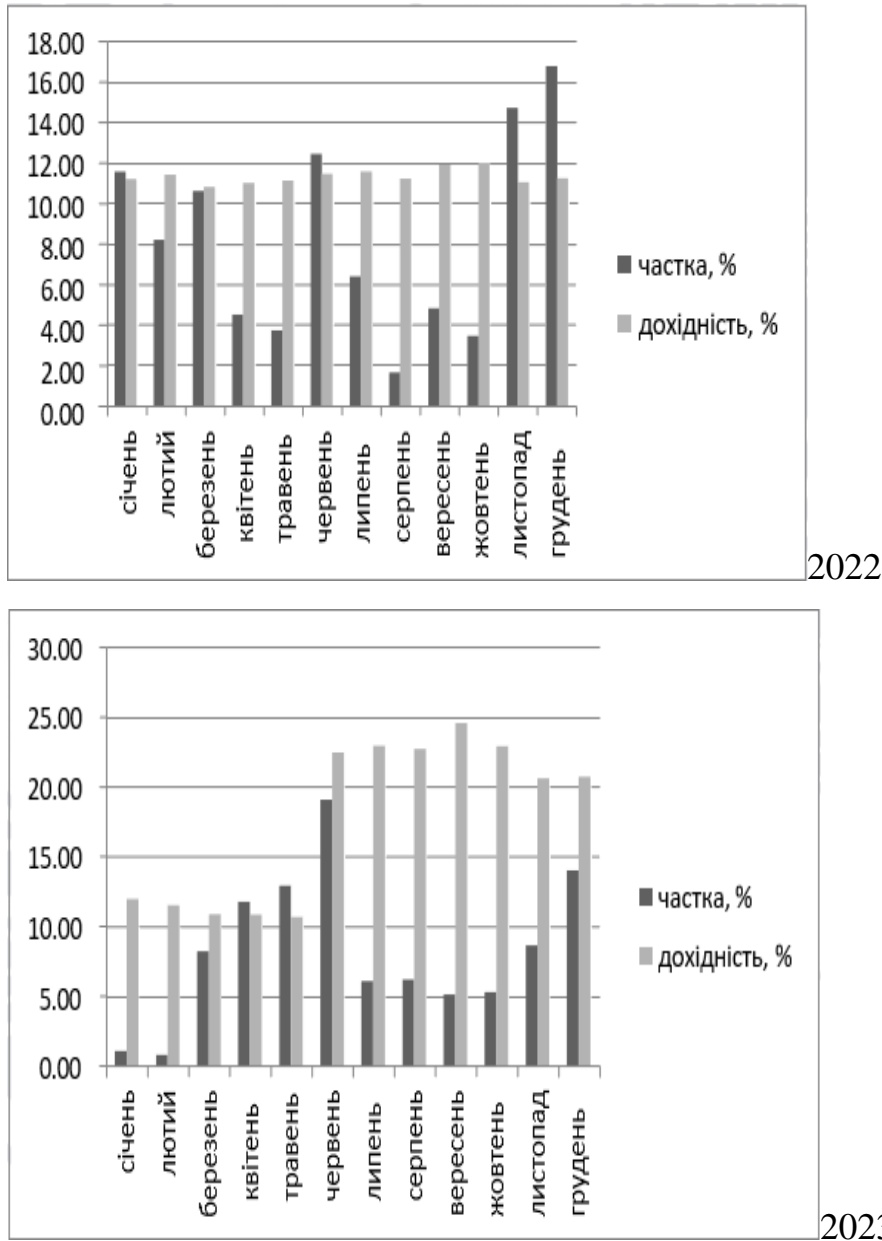

Рисунок 2.3 - Сезонність випуску ОВДП у 2022-2023 роках

Джерело: складено автором [36]

Сезонність випуску ОВДП у 2020-2022 роках ілюструє коливання відсотка продажу ОВДП за місяцями та дохідності. У таблиці 2.1 наведено дані про випуск облігацій місцевих позик у 2020-2022 роках.

Таблиця 2.1 - Обсяги випуску та дохідність облігацій місцевих позик у 2020-2022 роках

	2021		2022		2023	
	млн грн.	дохідність, %	млн грн.	дохідність, %	млн грн.	дохідність, %
січень	18 608,49	9,97	36 158,41	11,29	6 838,32	12,06
лютий	9 696,27	9,79	25 691,66	11,52	5 155,62	11,62
березень	1 025,72	9,90	33 159,85	10,90	49 298,63	10,96
квітень	5 377,39	11,24	14 248,52	11,11	70 277,26	10,92
травень	41 846,87	11,15	11 838,46	11,22	77 213,14	10,75
червень	18 307,06	10,04	38 831,86	11,55	113 770,01	22,57
липень	15 436,45	8,10	20 056,57	11,66	36 497,66	23,06
серпень	16 875,54	8,67	5 349,71	11,32	37 205,49	22,84
вересень	15 914,14	8,99	15 175,90	12,00	30 899,20	24,69
жовтень	15 465,78	8,98	10 952,33	12,09	31 884,04	23,03
листопад	19 335,81	9,60	45 917,45	11,15	51 712,74	20,72
грудень	87 779,18	11,03	52 338,75	11,34	83 632,41	20,84
За рік	275 668,72	10,20	309719,48	11,34	597 384,51	18,26

Джерело: складено автором [36]

Інформація про випуск ОВДП у 2021-2023 роках свідчить про загальне зростання обсягу операцій на ринку з 275,7 млрд грн до 597,4 млрд грн, а дохідність за цим видом цінних паперів зросла з 10% до 18%.

Це пов'язано з військово-політичною ситуацією в Україні (внаслідок відкритої збройної агресії росії проти України), девальвацією національної валюти, відтоком вітчизняного та іноземного капіталу та погіршенням бізнес-перспектив, що негативно вплинуло на інвестиційний ринок в цілому та інвестиційні операції з цінними паперами українських банків.

Таблиця 2.2 - Динаміка структури інвестицій банків в загальних активах протягом 2018-2023-рр. млн грн

Показник	Січ.19	Січ.20	Січ.21	Січ.22	Січ.23	Січ.24
Активи	1 333 841	1 359 713	1 493 398	1 822 851	2 053 222	2 351 658
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції них:	425 823	480 655	539 486	791 393	829 897	1 022 678
ОВДП	348 638	407 443	367 060	588 307	605 244	532 704
нерезиденти	60	908	10 386	14 487	5 935	27 865
нараховані доходи до отримання	7 653	6 907	7 222	10 277	11 067	8 659
дисконт/премія	-27 741	-28 029	-26 104	-24 066	-23 959	-27 893

Сформовано автором на основі даних НБУ [9]

Згідно з наведеною таблицею можна стверджувати, що активи банків демонструють тенденцію до зростання. Найбільший ріст спостерігався протягом 2021 року, коли загальні активи зросли на 22%. Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції також збільшувалися. Частка вкладень банків у цінні папери відносно загальних активів зростає з 31,92% у січні 2019 року до 43,49% у січні 2024 року. Це свідчить про зростання рівня інвестиційної діяльності банків, але одночасно впливає на зниження рівня кредитування, яке є однією з головних функцій банку. Зокрема, облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) втратили свою привабливість для банків. Їх частка в інвестиціях у цінні папери зменшилась з 88% на початку 2019 року до 54% на початку 2024 року. Це пов'язано з невідповідністю облікових ставок, встановлених Міністерством

Фінансів України. Замість цього банки стали більш зацікавленими у боргових цінних паперах Національного банку України.

Протягом останніх 5 років, ОВДП залишалися популярними в інвестиційній діяльності банків. Їх частка в загальних активах становила: 24,14% у 2019 році; 28,97% у 2020 році; 23,27% у 2021 році; 34,27% у 2022 році; 28,48% у 2023 році; 21,65% у 2024 році. Ця динаміка свідчить про те, що на початку 2024 року внутрішні боргові цінні папери Міністерства Фінансів не відповідали очікуванням банків України та втрачали свою привабливість. Незважаючи на це, 22,65% ОВДП у загальній структурі банківської системи України, на мою думку, не стане перешкодою для відновлення та розвитку кредитування, особливо в поствоєнний період, що, в свою чергу, знижуватиме очікуваний рівень відновлення.

У фокусі аналізу фінансових результатів банківської діяльності опиняються показники цінних паперів, які враховуються за амортизованою вартістю та за справедливою вартістю, що відображається у іншому сукупному доході. Ці дані представлено у вигляді таблиці та графіка (рис.2.4), що дозволяє візуалізувати інформацію. Такий підхід до відображення даних може вказувати на потенційні виклики у відновленні та розвитку кредитування після воєнного періоду, що може призвести до зниження очікуваного рівня економічного відновлення.

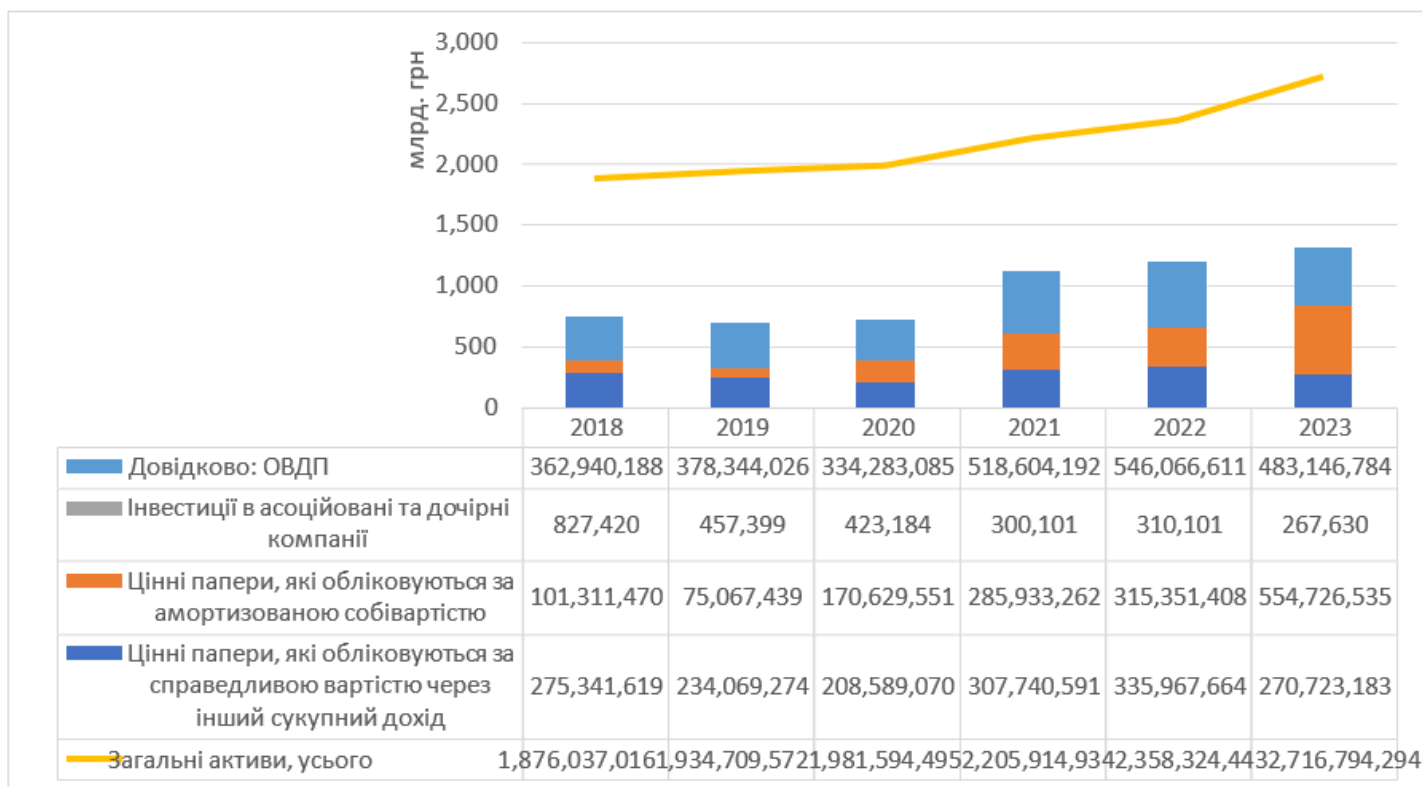

Рисунок 2.4 – Динаміка показників фінансової діяльності банків з інвестування протягом 2018-2023 рр. станом на початок року.

Сформовано автором на основі даних НБУ [39]

З аналізу графіка видно, що у 2020 році було зафіксовано значне зростання активів порівняно з 2019 роком, особливо у сегменті цінних паперів, що враховуються за амортизованою вартістю, та у внутрішніх державних облігаціях (ОВДП). Також слід відзначити, що не спостерігається стабільного тренду у зміні частки інвестицій у цінні папери. Це може бути пов'язано з тим, що в умовах України довгострокові цінні папери мають високий рівень ризику, тому вони частіше використовуються банками як інструмент для управління ліквідністю. Цікавим є той факт, що значна частина цінних паперів рефінансується через Національний банк України, як це наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 Цінні папери, що рефінансуються НБУ у 2023р

Банки	Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	у т. ч. що рефінансуються НБУ	Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	у т. ч. що рефінансуються НБУ

З державною часткою	188 500 613	186 301 372	221 345 011	219 799 405
Іноземних банківських груп	17 022 929	14 120 929	215 058 184	193 788 537
З приватним капіталом	65 199 640	64 273 190	118 323 340	118 323 340
Усього по банках	270 723 183	264 695 324	554 726 535	531 911 282

Джерело: Сформовано автором на основі даних НБУ [39]

Важливо відмітити, що Національний банк України (НБУ) проводить рефінансування банківських установ виключно під заставу, за винятком беззабезпеченого кредиту овернайт. До застави можуть бути прийняті:

- ❖ державні цінні папери та інші державні боргові зобов'язання України;
- ❖ векселі українських суб'єктів господарювання, дисконтовані банком за ставкою не нижче облікової ставки НБУ. У певних випадках НБУ може рефінансувати під заставу векселів нерезидентів, які авальовані іноземними банками з рейтингом на рівні або вище інвестиційного класу;
- ❖ подвійні складські свідоцтва, що включають складські та заставні свідоцтва, якщо банк надає кредит під їх заставу;
- ❖ іпотечні сертифікати з фіксованою дохідністю;
- ❖ облігації підприємств, які активно торгуються на ринку, або облігації з додатковим забезпеченням.

Облігації місцевих позик також активно торгуються на ринку. Згідно з наведеними вище даними, станом на 1 січня 2024 року Національний банк України рефінансував понад 95% цінних паперів у власності банків.

Розглянемо активність українських банків на ринку цінних паперів детальніше.

Особливості діяльності банків на національному ринку цінних паперів значною мірою залежать від економічної ситуації в країні, стабільності самої банківської системи, розвитку ринку цінних паперів, а також від історії та реалій економічних перетворень у кожній країні. Україна.

З огляду на вищезазначене, можна сказати, що діяльність банків з цінними паперами значною мірою залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх чинників. Внутрішні фактори включають інвестиційну політику банку, ресурсну базу та людські ресурси. З іншого боку, зовнішні фактори залежать від низки економічних (інвестиційний клімат країни, існуючі стандарти ведення бізнесу та рівень прибутковості), ринкових (бар'єри для входу на ринок, конкуренти) та політичних (політична ситуація в країні, її вплив на ризик операцій з цінними паперами та інші фактори впливу) чинників.

Під впливом цих факторів виникають проблеми, що стримують розвиток діяльності банків з цінними паперами, найважливішими з яких є наступні:

- відсутність інтересу іноземних інвесторів до цінних паперів вітчизняних емітентів;
- низький рівень розвитку ринку цінних паперів в Україні;
- висока частка вкладень банків у депозитні сертифікати Національного банку України та облігації внутрішньої державної позики;
- недовіра до національних рейтингових агентств;
- недосконале законодавство українського ринку цінних паперів;
- низьке значення деривативів у банківських операціях;
- загрозовий рівень інвестиційних ризиків, що може відлякувати потенційних інвесторів;
- низький рівень капіталізації банків і ринку цінних паперів, що обмежує можливості для розширення діяльності;
- розбалансованість активів і пасивів за строками й за валютою, що створює додаткові фінансові ризики.

Також важливо враховувати глобальні тенденції та інтеграцію українського ринку цінних паперів до європейських стандартів, що може сприяти залученню іноземних інвестицій та підвищенню інвестиційної привабливості ринку.

Друга причина нерозвиненості торгівлі банківськими цінними паперами пов'язана з низьким рівнем розвитку українського ринку цінних паперів, про

ефективність якого свідчить частка операцій на вторинному ринку в загальному обсязі торгів.

Як свідчить аналіз, рівень розвитку українського ринку цінних паперів є низьким і потребує покращення, оскільки більшість показників мають негативну тенденцію до зниження, особливо це стосується дуже низького співвідношення обсягу торгів цінними паперами до ВВП. Нерозвиненість ринку також пов'язана з повільним економічним розвитком, низьким притоком венчурного капіталу та обмеженим підходом до фондового ринку.

Періоди стрімкого зростання загального обсягу інвестицій в державні облігації збігаються з періодами кризових явищ в економіці країни. Це пов'язано з тим, що банки також намагаються знайти більш стабільні способи отримання коштів, роблячи свій внесок у розвиток. Наприклад, світова фінансова криза 2008 року призвела до масового відтоку приватного капіталу та падіння виробництва і споживання, що обмежило можливості фінансування дефіциту бюджету та залучення фінансування у вигляді кредитних емісій. Системна банківська криза 2014-2016 років призвела до виведення з банківського сектору України неякісних та фінансово непрозорих фінансових установ. Натомість банки, що залишилися на ринку, були змушені провести рекапіталізацію, що в основному означало придбання облігацій внутрішньої державної позики за справедливою вартістю в уряду. Однак після підвищення облікової ставки з 10% до 25% у червні 2022 року, яке не супроводжувалося підвищенням відсоткової ставки за ОВДП, відставання відсоткової ставки за ОВДП змусило банки вийти з цього інструменту, навіть попри те, що він здавався безризиковим .

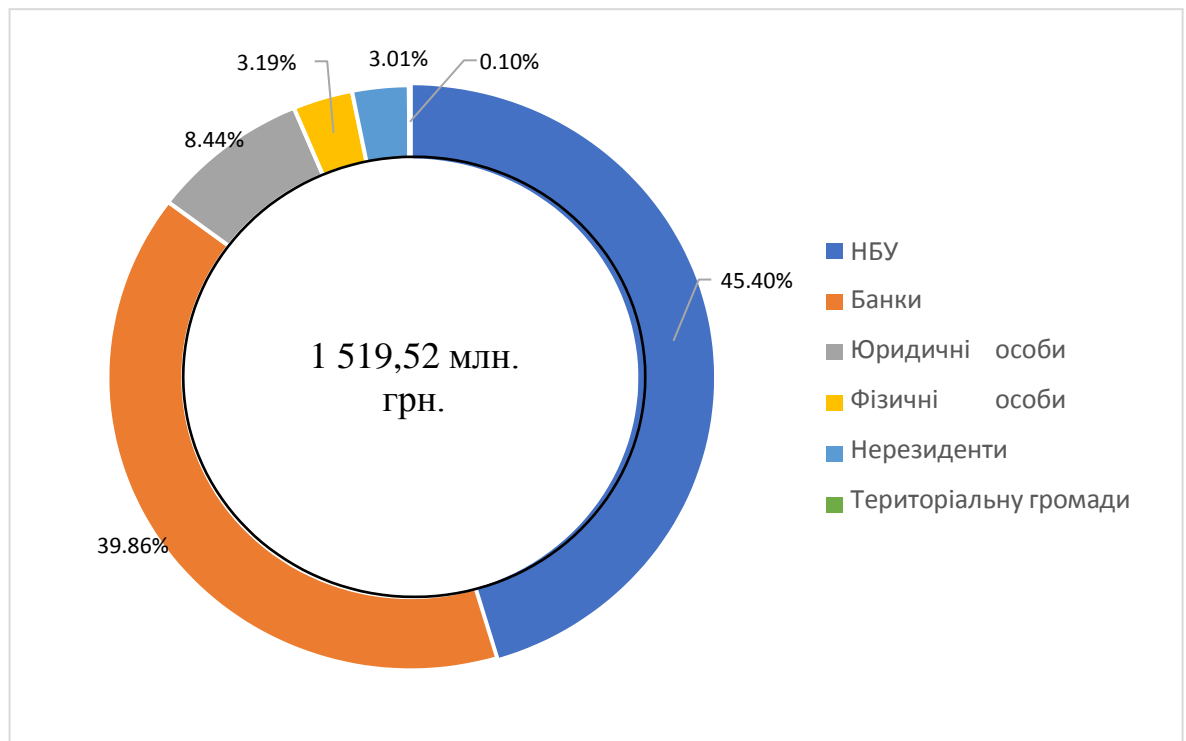

Рисунок 2.5 – частка ОВДП, які знаходяться в обігу за номінально-амортизаційною вартістю, станом на 13.11.2023 р.

Джерело: Сформовано автором на основі даних НБУ [39]

Дані на рис. 2.5 показують, що банки беруть активну участь на фондовому ринку, щороку збільшуючи свої портфелі. Наразі банки володіють майже 40% облігацій місцевих позик. З одного боку, це означає, що одна з основних функцій банків - фінансування реального сектору економіки - зменшується.

- З одного боку, це означає зменшення кредитування реального сектору, однієї з основних функцій банків. З іншого боку, висока частка вкладень банків у цінні папери, що рефінансуються НБУ, свідчить про високу якість інвестиційного портфеля банків.

Більш детальний аналіз позитивних та негативних аспектів інвестиційної діяльності банків на ринку ОВДП представлено в Додатку А.

Державні банки є найбільш активними інвесторами в ОВДП. По-перше, висока частка ОВДП в інвестиційних портфелях державних банків переважно зумовлена впливом посткризової рекапіталізації у 2014-2016 роках. По-друге, державні банки мають найбільш консервативні стандарти управління ризиками і тому більше інвестують в інструменти з низьким рівнем ризику, а державні

облігації дійсно є інструментами з низьким рівнем ризику. Крім того, державні банки більш неохоче надають кредити компаніям та фізичним особам, ніж приватні та іноземні банки.

На початку повномасштабного російського вторгнення держава змогла зберегти фінансову стабільність не в останню чергу завдяки високій участі держави в банківському секторі [42]. Адже саме державні банки не припиняли кредитування бізнесу та фізичних осіб, на відміну від банків з приватним чи іноземним капіталом, а також були найактивнішими учасниками та покупцями облігацій внутрішньої державної позики, що дозволило Казначейству продовжувати обслуговувати свої борги, незважаючи на зростаючий дефіцит бюджету, серед іншого.

Як зазначалося раніше, банки виконують на ринку цінних паперів як посередницьку, так і інвестиційну функцію. Фізичні та юридичні особи, які не мають ліцензії, не можуть купувати облігації у Міністерства фінансів України, а можуть звернутися до ліцензованого банку.

Воєнний стан приніс значні зміни у функціонування ринку облігаційних цінних паперів країни. Однією з найбільш значущих стала заміна звичайних казначейських зобов'язань на військові облігації. Військові облігації характеризуються вузькоцільовим характером емісії (кошти спрямовуються на підтримку військової та урядової діяльності в умовах воєнного стану). Вплив інвестиційної діяльності банків на ринок ОВДП є неоднозначним. З одного боку, вона сприяла диверсифікації активів банківської системи, розвитку внутрішнього фондового ринку, збільшенню частки внутрішнього державного боргу та зменшенню залежності України від зовнішнього боргу, а з іншого - створила нові джерела системних ризиків та відволікла банківські ресурси від фінансування економічного розвитку. На мою думку, в міру стабілізації економічної ситуації банкам необхідно диверсифікувати свої інвестиційні операції та зменшити фокус на державних облігаціях.

До початку масового вторгнення банки були активними покупцями ОВДП, але переломним моментом стало одночасне рішення регулятора про зміну

облікової ставки з 9% до 25% . Банк сконцентрував у своєму інвестиційному портфелі понад 300 млрд грн ОВДП. При цьому дохід банку від ОВДП у 2020-2021 роках становив близько 10%, а дохід від інвестицій в ОВДП - близько 20% від загального доходу. Однак у 2022 році інвестиції банку в ОВДП почали поступово зменшуватися, і з початку червня до кінця грудня 2022 року інвестиції банку в ОВДП скоротилися з 52,45 млрд грн до 485,6 млрд грн . На це є кілька причин:

По-перше, банки втратили привабливість ОВДП через те, що Кабінет Міністрів України не захотів підвищувати дохідність за ОВДП.

На відміну від дохідності в діапазоні від 9,7 до 19,5%, дохідність за депозитними сертифікатами Національного банку України стабільно тримається на рівні 23%, що прив'язано до облікової ставки у формулі (25% мінус 2%) З січня 2022 року номінальна дохідність за гривневими ОВДП неухильно знижувалася, досягнувши мінімуму в 9,7% річних у червні 2022 року. Однак підвищення облікової ставки Національного банку у червні 2022 року призвело до зростання ринкових ставок за ОВДП у гривні. У грудні 2022 року середньозважена ставка за базовою ставкою рефінансування ОВДП становила вже 17,3% річних, у березні 2023 року - 19,5% річних, а у квітні-травні 2023 року номінальна ставка наблизилася до 19,3% річних .

По-друге, за поточних ринкових умов банки не можуть активно інвестувати в довгострокові державні облігації через ризик ліквідності. Об'єктивно кажучи, більшість надлишкової ліквідності банків - це короткострокова ліквідність. Близько 60% всіх зобов'язань банківської системи мають термін погашення менше, ніж три місяці, а близько 90% нових депозитів фізичних і юридичних осіб мають термін погашення менш як шість місяців.

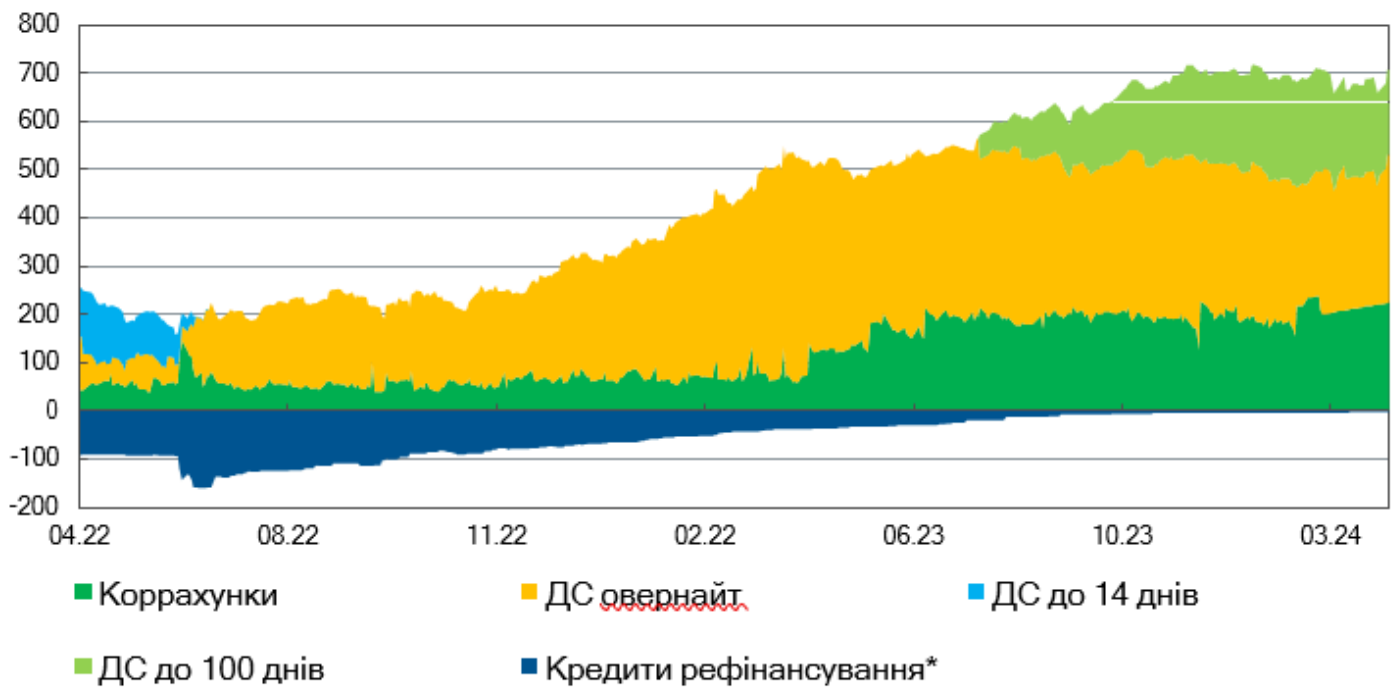

Рисунок 2.6 - Ліквідність банківської системи та залишок за операціями НБУ, млрд грн

Джерело: створено автором [9]

Згідно зі статистикою Національного банку України, за січень-вересень 2022 року обсяг депозитів домогосподарств зріс на 180 млрд грн, головним чином завдяки збільшенню сальдо поточного рахунку: з 452 млрд грн до 648 млрд грн. Водночас обсяг строкових депозитів зменшився з 321 млрд грн до 306 млрд грн [42].

Це означає, що банки, які мають великі обсяги короткострокової ліквідності, можуть інвестувати її в довгострокові фінансові інструменти, що не змінює ліквідність банківської системи в цілому, але може змінити ліквідність окремих банків. Це залежить від клієнтської бази банку та структури депозитів. Наприклад, банку з великою кількістю рахунків клієнтів у державному секторі може бути легше конвертувати частину своєї короткострокової ліквідності в довгострокові державні облігації, оскільки гроші, залучені через облігації, повертаються назад на рахунки клієнтів. Банк також може конвертувати короткострокову готівку у вигляді зарплат та інших бюджетних виплат. Ситуація змінюється, якщо депозитна база банку складається з клієнтів, які не беруть участі

у фінансуванні державного бюджету. Інвестуючи в такі ОВДП, банки позбавляють себе доступу до ліквідних активів на тривалий час (до погашення ОВДП). Нічого цього не сталося б, якби ці кошти були депозитними сертифікатами НБУ.

Обігові депозитні сертифікати з високими відсотковими ставками мають інший ефект. Для банківської системи, яка починає усвідомлювати втрати, пов'язані зі збройною агресією росії, це досить відчутне джерело доходу. За найскромнішими оцінками, війна може призвести до збільшення проблемних кредитів на 20%. Як наслідок, банки зазнають збитків, які доведеться компенсувати за рахунок додаткового капіталу. Джерелом додаткового капіталу можуть стати доходи від депозитів, що підлягають поверненню.

Однак дохід банку є витратами для НБУ, адже НБУ сплачує відсотки за вкладками, що підлягають поверненню. За законом, прибуток регулятора перераховується до бюджету. Таким чином, чим більше він витрачає, тим менше доходів отримує держава.

Корпоративні облігації практично відсутні, оскільки значна частина банків інвестує в депозитні сертифікати та державні облігації, випущені НБУ.

Основними цілями, які переслідують банки при виборі цих інструментів, є низький ризик цих цінних паперів та виключно високий рівень гарантованого прибутку. Однак у країнах, що перебувають у стані війни, стабільність державних облігацій, на мою думку, є значною мірою умовною: На 1 грудня 2023 року цінні папери становили 33,48% загальних активів банківської системи, тоді як облігації місцевих позик - 18,61% . Така висока частка пояснюється двома причинами:

По-перше, ці інструменти можуть бути використані як застава при отриманні банками рефінансування від НБУ;

по-друге: НБУ зобов'язує банки інвестувати в ці цінні папери. Інвестування в ОВДП є вимушеним заходом, оскільки державні банки, які покладаються на Казначейство та НБУ, можуть збільшити свій капітал, купуючи ОВДП. Це в інтересах суспільства, оскільки збільшення статутного капіталу збігається з фінансуванням державного боргу. Банки вирішують проблему надлишкової ліквідності, інвестуючи в депозитні сертифікати НБУ для збереження ліквідності.

За таких умов кредити не надаються підприємствам та домогосподарствам, а економіка стагнує.

Це ризикована ситуація для банківського сектору та економіки в цілому, оскільки не лише гальмується економічний розвиток через обмеження кредитування, але й існує ризик дефолту уряду за облігаціями внутрішньої державної позики в майбутньому. Хоча наразі немає чітких передумов для дефолту по ОВДП, я вважаю, що ризик дефолту по ОВДП залишається дуже високим з огляду на найбільшу війну на європейському континенті за останні 80 років та постійний дефіцит державного бюджету України.

2.3 Проблеми та перспективи розвитку банківських операцій з цінними паперами.

Потенціал українського ринку цінних паперів використовується не повністю, особливо комерційними банками, які не змогли повною мірою використати свої фінансові та інвестиційні можливості для розвитку українського фінансового ринку. Сьогодні на ринку цінних паперів існує значний дисбаланс на користь державних облігацій, і банки значно збільшили свої інвестиції в цінні папери, особливо в облігації місцевих позик. Хоча інвестиційні ресурси банків більш ефективно використовуються для реалізації монетарної та фіскальної політики держави, їх роль у фінансуванні економічної активності через механізм ринку цінних паперів залишається недостатньою.

Спрощення інвестиційної стратегії банків на ринку цінних паперів в останні роки зумовлено недостатньою дохідністю державних облігацій та відсутністю ефективних інструментів корпоративного фінансування на місцевому ринку для інвестування банківських коштів. Покращення інвестиційної активності банків на фондовому ринку напряму залежить від стабільності економічного розвитку країни та успішності державної політики щодо сприяння

розвитку цього ринку, особливо корпоративного сектору та ринку державних облігацій, а також від використання механізмів участі в капіталі для більш активного фінансування економічної діяльності. Це сприятиме розширенню переліку активних цінних паперів та обсягів операцій на біржовому та позабіржовому ринку цінних паперів, що, в свою чергу, призведе до збільшення кількості цінних паперів, що перебувають в обігу, та обсягів операцій на фондовому та позабіржовому ринку.

Банки є "майстрами на всі руки", які можуть поєднувати кілька напрямків бізнесу - традиційну банківську діяльність та емісійний/інвестиційний бізнес. Дослідники визначили кілька важливих заходів для оптимізації та підвищення інвестиційного потенціалу українських комерційних банків. По-перше, необхідно внести зміни до нормативно-правових актів Національного банку України та Державної комісії з цінних паперів України, які регулюють діяльність банків у цій сфері. По-друге, необхідно розробити ефективну стратегію розвитку банківського сектору в більш сучасних та орієнтованих на майбутнє умовах.

З метою зміцнення позицій банків на ринку та підвищення їх конкурентоспроможності необхідно проводити укрупнення дрібних банків. Це дозволить швидше збільшити інвестиційну спроможність банків, а неплатоспроможні та неефективні банки будуть ліквідовані. Крім того, на законодавчому рівні слід посилити контроль за управлінням ризиками банків, щоб підвищити фінансову стійкість банків та зменшити їх концентрацію. Банки не зацікавлені вкладати кошти в пасивні цінні папери, оскільки вони мають альтернативу у вигляді державних цінних паперів.

Державні регулюючі органи повинні вдосконалити вимоги до емітентів емітованих цінних паперів та стимулювати більш активний процес реєстрації акцій у біржовому реєстрі України. Збільшення кількості цінних паперів у біржових реєстрах дозволить банкам досягти оптимального співвідношення розподілу активів між державними цінними паперами та корпоративними цінними паперами. Реалізація зазначених заходів призведе до розробки більш гнучких інвестиційних стратегій банків щодо інвестування в цінні папери та

більш ефективного використання накопичених інвестиційних ресурсів з метою прискорення економічного зростання країни та підвищення її прибутковості.

Однією з головних проблем, що стоїть на шляху розвитку банківських операцій з цінними паперами в Україні, є недосконалість регуляторної бази. Національний банк України та Державна комісія з цінних паперів України повинні активно працювати над вдосконаленням нормативно-правової бази, яка регулює діяльність банків у сфері цінних паперів. Це включає спрощення процедур реєстрації та обліку цінних паперів, забезпечення прозорості ринку, а також запровадження нових інструментів фінансування. Один із напрямків вдосконалення регуляторної бази – це розробка нових законів та підзаконних актів, які б стимулювали інвестиційну активність банків та інших фінансових установ. Наприклад, можна запровадити податкові пільги для банків, які активно інвестують у корпоративні цінні папери, або створити державні програми підтримки банківських інвестицій у стратегічні галузі економіки.

Іншою важливою проблемою є недостатній розвиток інфраструктури ринку цінних паперів. Для забезпечення ефективного функціонування цього ринку необхідно створити сучасну та прозору інфраструктуру, яка включатиме біржі, депозитарії, клірингові установи та інші інституції. Це дозволить зменшити ризики, пов'язані з операціями з цінними паперами, та підвищити довіру інвесторів до ринку. Розвиток інфраструктури ринку цінних паперів також потребує активної участі держави. Державні органи повинні сприяти створенню сучасних біржових платформ, які дозволять здійснювати операції з цінними паперами в режимі реального часу, а також забезпечувати високий рівень захисту прав інвесторів.

Однією з причин низької активності банків на ринку цінних паперів є недостатній рівень фінансової грамотності серед населення та працівників банків. Для подолання цієї проблеми необхідно запровадити програми навчання та підвищення кваліфікації для банківських працівників, а також активізувати інформаційно-просвітницьку роботу серед населення. Зокрема, варто розробити спеціальні курси та семінари для банківських працівників, які допоможуть їм

краще розуміти особливості роботи з цінними паперами та ефективно управляти інвестиційними портфелями. Також необхідно забезпечити доступність інформації про ринок цінних паперів для широкого загалу, шляхом публікації аналітичних оглядів, проведення вебінарів та інших освітніх заходів.

Для підвищення активності банків на ринку цінних паперів необхідно стимулювати розвиток корпоративного сектору. Це передбачає створення сприятливих умов для діяльності підприємств, які випускають цінні папери, а також підвищення їх прозорості та привабливості для інвесторів. Державні органи повинні сприяти розвитку корпоративного сектору, запроваджуючи ефективні програми підтримки бізнесу, знижуючи адміністративні бар'єри та забезпечуючи доступ до фінансування. Також важливо стимулювати підприємства до виходу на фондовий ринок та випуску цінних паперів, шляхом надання їм податкових пільг та інших переваг.

Для підвищення привабливості ринку цінних паперів необхідно впроваджувати нові фінансові інструменти, які дозволять банкам ефективніше використовувати свої інвестиційні ресурси. Це можуть бути, наприклад, деривативи, структуровані продукти, облігації з індексованим купоном та інші інноваційні інструменти. Впровадження нових фінансових інструментів потребує активної участі як державних органів, так і банків та інших фінансових установ. Державні органи повинні розробляти відповідні нормативно-правові акти, які регулюватимуть діяльність з новими інструментами, а банки – активно впроваджувати їх у свою діяльність та пропонувати клієнтам.

Для розвитку ринку цінних паперів важливо розширювати співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями. Це дозволить залучити додаткові інвестиції, перейняти передовий досвід та підвищити рівень фінансової стабільності. Банки можуть залучати міжнародні фінансові інституції до спільних інвестиційних проектів, а також використовувати їх експертизу для розробки нових фінансових продуктів та послуг. Державні органи, в свою чергу, повинні сприяти інтеграції українського ринку цінних паперів до міжнародної фінансової

системи, укладаючи угоди про співпрацю та запроваджуючи міжнародні стандарти у регулюванні ринку.

Одним із ключових факторів успішного розвитку ринку цінних паперів є підвищення рівня прозорості та довіри до цього ринку. Для цього необхідно забезпечити високий рівень захисту прав інвесторів, зменшити ризики шахрайства та забезпечити прозорість операцій з цінними паперами. Державні органи повинні активно працювати над вдосконаленням системи контролю за діяльністю на ринку цінних паперів, впроваджуючи сучасні технології та методи нагляду. Також важливо забезпечити доступність інформації про діяльність емітентів та фінансових посередників, шляхом публікації звітів, аналітичних оглядів та іншої інформації.

Залучення іноземних інвесторів є важливим кроком для розвитку ринку цінних паперів. Іноземні інвестори можуть принести додаткові фінансові ресурси, а також підвищити рівень конкуренції та ефективності на ринку. Для залучення іноземних інвесторів необхідно створити сприятливі умови для їх діяльності. Це передбачає спрощення процедур реєстрації та ліцензування, забезпечення прозорості та надійності ринку, а також запровадження податкових пільг та інших стимулів.

Розвиток банківських операцій з цінними паперами в Україні є важливим кроком для забезпечення фінансової стабільності та економічного зростання країни. Для досягнення цього необхідно вирішити низку проблем, серед яких недосконалість регуляторної бази, недостатній розвиток інфраструктури ринку цінних паперів, низький рівень фінансової грамотності, недостатня активність корпоративного сектору, відсутність нових фінансових інструментів, недостатня співпраця з міжнародними фінансовими інституціями, низький рівень прозорості та довіри до ринку, а також недостатня залученість іноземних інвесторів. Впровадження ефективних заходів для вирішення цих проблем дозволить підвищити інвестиційну активність банків на ринку цінних паперів, що сприятиме розвитку фінансового ринку, підвищенню рівня фінансової стабільності та економічного зростання країни. Банки повинні активно використовувати свої

фінансові та інвестиційні можливості для підтримки економічної активності, розробляти гнучкі інвестиційні стратегії та ефективно управляти своїми ресурсами. Розвиток ринку цінних паперів є спільним завданням як державних органів, так і банків та інших фінансових установ. Тільки спільними зусиллями можна створити сприятливі умови для розвитку цього ринку та забезпечити його стабільність та прозорість. Державні органи повинні вдосконалювати регуляторну базу, розвивати інфраструктуру, забезпечувати прозорість та довіру до ринку, а банки – активно впроваджувати нові фінансові інструменти, підвищувати рівень фінансової грамотності своїх працівників та співпрацювати з міжнародними інституціями. Залучення іноземних інвесторів та розширення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями дозволить підвищити рівень конкуренції та ефективності на ринку, а також забезпечити додаткові фінансові ресурси для розвитку економіки. Створення сприятливих умов для діяльності іноземних інвесторів, зокрема спрощення процедур реєстрації та ліцензування, забезпечення прозорості та надійності ринку, а також запровадження податкових пільг та інших стимулів, є важливими кроками на шляху до цього. Таким чином, впровадження ефективних заходів для вирішення існуючих проблем та стимулювання інвестиційної активності банків дозволить створити сприятливі умови для розвитку фінансового ринку та підвищити рівень фінансової стабільності.

ВИСНОВКИ

Дослідивши діяльність банків на ринку цінних паперів, можемо зробити висновки, що банки зі своєю універсальністю та потенціалом, недостатньо розвинуті саме у здійсненні операцій з цінними паперами. Здебільшого це пов'язане зі специфікою та діючим механізмом регулювання самого фондового ринку. Аналіз теоретичних засад, сучасного стану та перспектив розвитку ринку цінних паперів в Україні дозволив зробити ряд важливих висновків та рекомендацій, спрямованих на покращення ситуації в цій сфері.

По-перше, українська банківська система має значний потенціал для розвитку торгівлі цінними паперами. Однак наразі цей потенціал використовується недостатньо. Основними причинами цього є недосконалість нормативно-правової бази, недостатньо стабільне економічне середовище та обмежені можливості для інвестування в корпоративні цінні папери. Українські банки здебільшого зосереджуються на торгівлі державними облігаціями через їхню високу надійність та гарантовану дохідність. Хоча ця стратегія є безпечною, вона також обмежує можливості банків інвестувати в корпоративні цінні папери, які вважаються більш ризикованими та потенційно більш прибутковими.

Однією з головних проблем розвитку ринку цінних паперів є недосконала нормативно-правова база. Важливо внести зміни до законодавства, що регулює діяльність банків на ринку цінних паперів, з метою створення більш сприятливих умов для інвестиційної діяльності. Особливо важливо вдосконалити регулювання ринку корпоративних облігацій та підвищити прозорість процедур на ринку цінних паперів. Недостатній розвиток ринкової інфраструктури є ще однією суттєвою перешкодою для активного розвитку ринку цінних паперів. Необхідно розвивати інфраструктуру ринку цінних паперів та вдосконалювати процедури реєстрації та емісії цінних паперів, щоб зробити ринок більш ефективним та підвищити довіру інвесторів.

Для оптимізації інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів

необхідно вжити низку стратегічних заходів. По-перше, необхідно розробити ефективну стратегію розвитку банківського сектору з урахуванням сучасних тенденцій та перспектив розвитку економіки. Це включає в себе укрупнення банків з метою підвищення фінансової стабільності та конкурентоспроможності.

По-друге, необхідно забезпечити диверсифікацію інвестиційних портфелів банків. Цього можна досягти шляхом розширення спектру інвестиційних фінансових інструментів та активного впровадження нових фінансових технологій.

Важливим аспектом розвитку ринку цінних паперів є посилення нагляду за управлінням ризиками в банківському секторі. З метою підвищення фінансової стійкості банків та зменшення концентрації ризиків необхідно вдосконалювати систему ризик-менеджменту. Це передбачає впровадження сучасних методів оцінки та управління ризиками, підвищення рівня фінансової грамотності працівників, розвиток процедур внутрішнього контролю. Національні регулятори повинні відігравати активну роль у розвитку ринків цінних паперів. Це включає вдосконалення нормативно-правової бази, створення сприятливих умов для іноземних інвесторів, розвиток ринкової інфраструктури та забезпечення прозорості ринку. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями та залучення іноземних інвесторів сприятиме підвищенню рівня конкуренції та ефективності ринку цінних паперів. Таким чином, розвиток банківського сектору цінних паперів в Україні потребує комплексного підходу, який включає вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток ринкової інфраструктури, диверсифікацію інвестиційних стратегій банків та посилення систем управління ризиками. Лише спільними зусиллями держави, банків та міжнародних організацій можна створити сприятливі умови для розвитку ринку цінних паперів та забезпечити його стабільність і прозорість.

Подальші дослідження у сфері торгівлі цінними паперами в банківському секторі мають бути зосереджені на нових фінансових продуктах і технологіях, які можуть бути використані для підвищення ефективності інвестиційної діяльності банків. Важливим також є аналіз міжнародного досвіду та адаптація кращих

практик до реалій України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки та банківську діяльність: Закон України: за станом на 03.07.2020 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України: за станом на 24.09.2020 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова НБУ №64: за станом на 07.04.2020 р. Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 10.04.2024).
4. Береславська О. І. Діяльність банків на ринках цінних паперів України /Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2016. № 2. С. 21-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2016_2_4
5. Кравченко В. П. Особливості організації ринку цінних паперів у країнах світу. *Наукові записки*. 2013. № 2013. С. 128 - 133. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84824966.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).
6. Практика застосування ощадних сертифікатів на фінансовому ринку Україною. *Стратегічні орієнтири*. 2018. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3412> (дата звернення: 10.04.2024).
7. Астаф'єва О. С. Іпотечні сертифікати: сутність та особливості емісії /*Стратегічні орієнтири*. – 2011. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=949>. (дата звернення: 18.04.2024).
8. Банківські операції: навчальний посібник / А. М. Мороз. К.: КНЕУ, 2008. 608 с.
9. Національний банк України. Офіційний сайт. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 12.04.2024).

10. Національна комісія з питань цінних паперів та фондового ринку. Офіційний сайт. Річні звіти 2020-2024 рр. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 12.04.2024).

11. Професійна асоціація учасників ринку капіталів та деривативів. Офіційний сайт. Ренкінги учасників ринку цінних паперів. URL: <https://www.pard.ua/> (дата звернення: 12.04.2024).

12. Лекційні матеріали. Операції банків та небанківських кредитних установ /. КНЕУ. 2020.

13. Інвестування : компендіум / С. М. Безродна, Н. В. Миськова. Чернівці, 2013. 200 с.

14. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: теорія і практика: дис.доктора економичних наук: 08.06.04. Київ: КНЕУ, 2002. 481 с. 6

15. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Навч. посібник. 3-ге вид., доп. і перероб. Київ: КНЕУ, 2012. 280с. — 338 с.

16. Примостка Л. Роль строкового ринку в стабілізації економічної системи /Л. Примостка // Ринок цінних паперів. — 2004. — № 5—6. — С. 21—24.

17. Белова І .В. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності банку. *Проблеми і перспективи розвитку фінансово- кредитної системи України : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково- практичної конференції.* – Суми : Сумський державний університет, 2017. С. 222- 226.

18. Житар М. О. Державна політика регулювання та стимулювання інвестиційної діяльності банків України. *Науковий вісник Ужгородського Університету*, 2019. № 1 (53). С. 163- 167. URL: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1\(53\).163-167](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1(53).163-167). (дата звернення: 12.04.2024).

19. Індeksi акцій. Параметри індексу ПФТС. Офіційний сайт біржі ПФТС.– URL.: <https://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes>. (дата звернення: 12.04.2024).

20. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні затверджена Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 368. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>. (дата звернення: 12.04.2024).

21. Калусенко В. В. Аналіз інвестиційного портфеля банків України та стратегія управління ним. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України, 2019. № 1. С. 63-78. URL: 10.33244/2617-5940.1.2019.63-78.
22. Коваленко В. В. Система ризик-менеджменту кредитно-інвестиційної діяльності в банках. Інфраструктура ринку, 2019. №. 37. С. 584-590.
23. Про інвестиційну діяльність .Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>. (дата звернення: 12.04.2024).
24. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні. Закон України станом на 03.07.2020 р. Відомості Верховної Ради України, 2020, № 51, ст. 292. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.04.2024).
25. Фундаментальний та технічний аналіз цін товарних та фінансових активів / О. М. Сохацька, І. В. Роговська-Іщук, С. І. Вінницький. К.: Кондор, 2012. 302 с.
26. Український фондовий ринок встановив рекорд: як і завдяки чому. Офіційний сайт Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2615657-ukrainskij-fondovij-rinokvstanoviv-rekord-ak-i-zavdaki-comu.html>. (дата звернення: 15.04.2024).
27. Огляд банківського сектору України. URL: [https:// bank.gov.ua/statistic](https://bank.gov.ua/statistic) (дата звернення: 17.04.2024).
28. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku> (дата звернення: 17.04.2024).
29. Савченко М.; Луштей К.; Пльонсак А. (2021) Інтеграція України до ринку цінних паперів європейського союзу. Галицький економічний вісник, No 2 (69) https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.02 (дата звернення: 19.04.2024).
30. Міщук М. С., Бутко Р.С. Деякі питання правового регулювання обігу

цінних паперів. 2022. LEGAL BULLETIN. №6.

31. Про Національний банк України. Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

32. «Про банки і банківську діяльність». Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

33. «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

34. «Про акціонерні товариства». Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

35. «Про інвестиційну діяльність». Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 12.04.2024).

36. Сайт Національної комісії з цінних паперів України. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>. (дата звернення: 18.05.2024).

37. Річний звіт НКЦПФР [Електронний ресурс] // Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. – 2021. Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=12887934> (Дата звернення: 13.05.2024).

38. Річний звіт НКЦПФР [Електронний ресурс] // Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. – 2022. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/14-6_2023/Zvit_14-6_2023.pdf (Дата звернення: 13.05.2024).

39. Національний банк України. Електронний ресурс. URL: <https://bank.gov.ua/> (Дата звернення: 13.05.2024).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

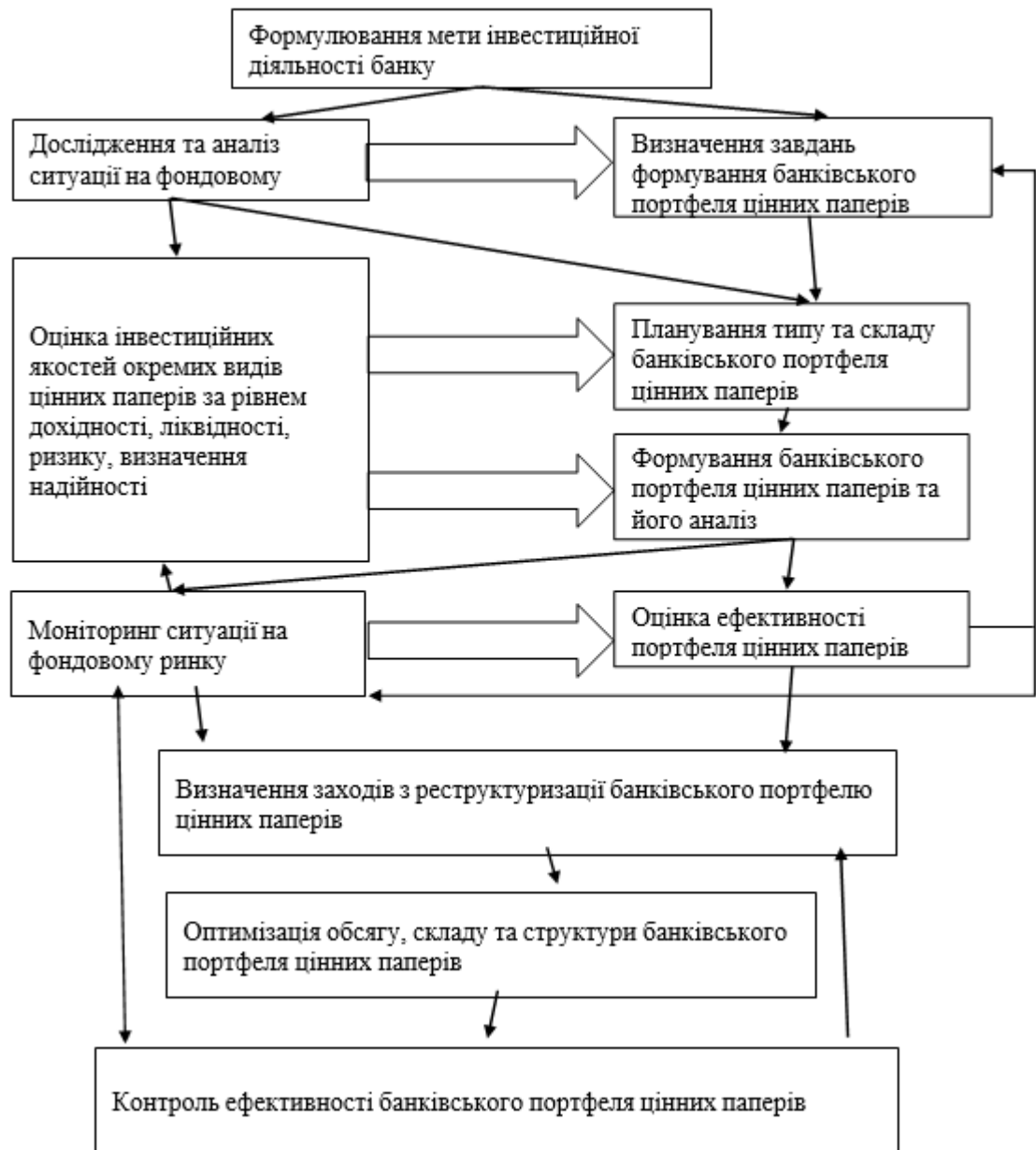
Таблиця аналізу позитивних та негативних аспектів інвестиційної діяльності банків на ринку України

Аспект	Позитивні аспекти	Негативні аспекти	Приклади ситуацій
Економічний розвиток	Банки сприяють економічному зростанню, надаючи кредити бізнесам для розвитку та розширення.	Недостатня диверсифікація інвестицій може призвести до економічних втрат у разі банкрутства підприємств.	Після агресії Росії у 2014 році багато банків припинили фінансування в східних регіонах України.
Створення робочих місць	Інвестиції банків сприяють створенню нових робочих місць у бізнесах, які вони фінансують.	Втрата робочих місць при невдалих інвестиціях або банкрутстві підприємств, які отримали кредити.	"ПриватБанк" підтримав розвиток малого бізнесу, що сприяло створенню нових робочих місць.
Фінансова стабільність	Надання кредитів під час економічних спадів допомагає стабілізувати фінансовий сектор.	Надмірне кредитування без належного аналізу ризиків може призвести до банківської кризи.	Кредитна діяльність "Ощадбанку" під час пандемії COVID-19 сприяла підтримці бізнесів.
Технологічний розвиток	Інвестиції у технологічні стартапи сприяють розвитку інновацій та нових технологій.	Недостатній аналіз ринку може призвести до втрат у випадку невдачі технологічних стартапів.	"Райффайзен Банк Аваль" інвестував у стартапи, що розробляють фінансові технології, поліпшуючи банківські сервіси.
Соціальна відповідальність	Банки можуть інвестувати у соціальні проекти, сприяючи підвищенню якості життя населення.	Недостатнє фінансування соціальних проектів може викликати невдоволення серед населення та зниження довіри до банків.	Інвестиції "Укргазбанку" у проекти зеленої енергетики покращили екологічну ситуацію в деяких регіонах.

Продовження ДОДАТОК А

Залучення іноземних інвестицій	Банки можуть сприяти залученню іноземних інвестицій, покращуючи економічну ситуацію в країні.	Непередбачувана політична ситуація може знизити інтерес іноземних інвесторів до українських банків.	Інвестиції ЄБРР у український банківський сектор сприяли його модернізації та стабілізації.
Кредитний ризик	Ефективне управління кредитним ризиком допомагає зменшити ймовірність неплатежів і збитків.	Невдале управління кредитним ризиком може призвести до великих фінансових втрат та банкрутства банків.	Невдала кредитна політика "Дельта Банку" призвела до його банкрутства у 2015 році.
Конкуренція на ринку	Конкуренція стимулює банки покращувати якість послуг та пропонувати вигідніші умови для клієнтів.	Надмірна конкуренція може призвести до демпінгу та зниження прибутковості банків.	Вхід нових іноземних банків на український ринок змусив місцеві банки підвищувати якість обслуговування.

Джерело: авторська розробка

Джерело: розроблено автором на основі [8]